

Poznámky z

DEJEPISU

pre 3. ročník
gymnází
a stredných škôl

Autor: Martin Slota

Zdroj: <http://www.zones.sk>

Používanie materiálov zo ZONES.SK je povolené bez obmedzení iba na osobné účely a akékoľvek verejné publikovanie je bez predchádzajúceho súhlasu zakázané.

OBSAH

OBSAH	2
CHARAKTERISTIKA 20. STOROČIA	4
PRVÁ SVETOVÁ VOJNA	6
CHARAKTERISTIKA PRELOMU 19. A 20. STOROČIA	6
OHNISKÁ VOJNY	6
TROJSPOLOK A DOHODA.....	7
SCHLIFENNOV PLÁN.....	7
ZHRNUTIE PRÍČIN.....	7
PRIEBEH	7
<i>Rok 1914</i>	7
<i>1915</i>	8
<i>1916 – jatky</i>	8
<i>1917</i>	8
<i>1918</i>	9
VERSAILLSKÝ SYSTÉM.....	9
MEDZIVOJNOVÉ OBDOBIE	12
POVOJNOVÉ RUSKO A KOMUNISTICKÉ REVOLÚCIE V EURÓPSKÝCH ŠTÁTOCH	12
<i>Rusko</i>	12
<i>Nemecko</i>	13
<i>Maďarsko a Slovensko</i>	13
EURÓPSKA HOSPODÁRSKA KRÍZA	13
STABILIZÁCIA.....	14
ČESKOSLOVENSKO V MEDZIVOJNOVOM OBDOBÍ	14
<i>Príčiny rozpadu Rakúsko-Uhorska a vývoj na Slovensku a v Čechách</i>	14
<i>Centrá boja za vznik ČSR</i>	15
<i>Parížske centrum</i>	15
<i>Centrum v USA</i>	15
<i>Ruské centrum</i>	16
<i>Posledné udalosti pred založením ČSR</i>	16
<i>Rozbor dokumentov</i>	17
<i>Clevelandská dohoda</i>	17
<i>Pittsburská dohoda medzi českými a slovenskými predstaviteľmi krajských organizácií v USA</i>	17
<i>Washingtonská deklarácia Tomáša Garriguea Masaryka</i>	17
<i>Martinská deklarácia</i>	17
<i>Prvé roky ČSR</i>	17
<i>Situácia na Slovensku</i>	19
SVETOVÁ HOSPODÁRSKA KRÍZA A JEJ DÔSLEDKY.....	20
<i>Príčiny a priebeh</i>	20
FAŠIZMUS	20
<i>Nástup fašizmu v Nemecku</i>	21
<i>Hitlerov vzostup</i>	21
<i>1934</i>	21
<i>1935</i>	22
<i>1936</i>	22
<i>1937</i>	22
<i>1938</i>	22
OHNISKÁ VOJNY	23
POKUSY ZABRÁNIŤ VOJNE	23
30. ROKY V ČSR	23
<i>1938</i>	23
<i>1939</i>	24
DRUHÁ SVETOVÁ VOJNA	26
PRÍČINY	26

PREHLAD	26
PRIEBEH	26
1939.....	26
1940.....	27
1941.....	27
1942.....	28
1943.....	29
1944.....	29
1945.....	30
POLITICKÉ ROKOVANIA.....	31
SLOVENSKÝ ŠTÁT	32
<i>Ústava</i>	32
<i>Židovská otázka</i>	33
<i>Odboj, SNP</i>	34
Zahraničný odboj	34
Domáci odboj	34
SNP	34
SVET PO 2. SVETOVEJ VOJNE	36
CHARAKTER SVETA PO 2. SVETOVEJ VOJNE	36
STUDENÁ VOJNA.....	36
VOJNOVÉ KONFLIKTY	37
3. SVET	38
ZÁPADNÁ EURÓPA.....	38
ZHRNUTIE	38
VÝVOJ V ČSR PO DRUHEJ SVETOVEJ VOJNE (NESPRACOVANÉ)	40

CHARAKTERISTIKA 20. STOROČIA

- 19. storočie – charakteristické črty:
 - rozvoj priemyslu:
 - prvá priemyselná revolúcia:
 - kolíska – Anglicko
 - rozvoj textilného, hutníckeho a baníckeho priemyslu
 - parný stroj
 - 1805 (kontinentálna blokáda) – rozšírenie po celej Európe
 - druhá priemyselná revolúcia:
 - 1873 – kolíska – Nemecko
 - rozvoj hutníctva, chemického a automobilového priemyslu
 - elektrina
 - monopolizácia výroby
 - urbanizácia (1850 – prvé miliónové mesto Londýn) – vznik miest, železníc, ciest, ...
 - bojuje sa o trhy, suroviny (kolónie); koniec boja o kolónie – koniec 19. storočia
 - zánik feudálnych vzťahov (poddanstvo, avicita, ...), nástup kapitalistických vzťahov (voľný obchod, liberalizácia podnikania, akumulácia kapitálu = majetku, ktorý prináša zisk) – zlomom je revolúcia 1848
 - rodí sa ideál občianskej spoločnosti (voliči si volia zástupcov, ktorí schvália zákony, ktoré potom platia pre celú spoločnosť) a právneho štátu (nič nie je nad zákonmi)
 - konštitucionálne (ústavné) slobody:
 - voliť, byť volený, sloboda tlače, zhromažďovania a vyjadrovania sa
 - ťažké presadzovanie (napr. na volenie – najprv musel byť človek vzdelaným mužom s majetkom, ...)
 - vznikajú politické strany:
 - 1) ľavica – radikálni (ako Jakobíni), chcú zlepšiť životné podmienky, vytvoriť sociálnu sieť (ultra – komunisti – obmedziť štátne vlastníctvo, štát je na prvom mieste)
 - 2) liberáli (ako bahno) – každý jednotlivec je slobodný, odmietajú prílišný vplyv štátu, nemajú masovú podporu
 - 3) pravica (ako Gironda) – konzervatívni, nechcú nič meniť, zakladajú si na tradícii, nechcú meniť hlavne kresťanské vzťahy
 - národné práva a identita – vznik a formovanie
 - vyššia vzdelanosť – impulz k nemu dali osvieteniskí panovníci, viera, že keď je človek vzdelaný, nie je zlý
 - romantická a realistická tvorba, surrealizmus
 - architektúra – všetko možné, ku koncu storočia – secesia (ľudové motívy, ...)
- charakteristika 20. storočia:
 - svetové vojny – konfrontácia kapitalizmu a socializmu:

Kapitalizmus – hlavné znaky	Socializmus – hlavné znaky
demokracia	totalita – 1 vládnuca strana
jednotlivec je dôležitý (liberálny prúd)	kolektív je dôležitý
štát má ochraňovať súkromné vlastníctvo	súkromné vlastníctvo je považované za prežitok ⇒ zoštátňovanie ⇒ spoločné vlastníctvo
trhová ekonomika – trh je regulátor	plánované hospodárstvo

- proces dekolonizácie
- rýchly rozvoj vedy a techniky → pokrok, ale aj problémy:
 - zneužitie (jadrová zbraň)
 - prehĺbenie rozdielov S-J (sever – vyššia životná úroveň, menšia pôrodnosť, juh opačne)
 - ekologické
 - nie všetci môžu žiť v komforte (Einstein)
- lety do kozmu
- nezamestnanosť:
 - opakujúce sa krízy (od r. 1847)
 - kríza – očistný proces – prídeme na to, kde to neklape
- drogy
- urbanizácia → anonymnosť

- emancipácia – volebné právo žien
- zrelativizovanie hodnôt (rodina, náboženstvo → politika, ...)

PRVÁ SVETOVÁ VOJNA

CHARAKTERISTIKA PRELOMU 19. A 20. STOROČIA

- zjednotenie Nemecka:
 - do popredia sa tu dostáva Prusko
 - 1862 – ministerským predsedom Pruska sa stáva Oto von Bismark, ktorý chce zjednotiť Nemecko „železom a krvou“
 - 1864 – s pomocou Rakúska dobýja Bismark Holštajnsko a Šlesvicko (Šlesvicko pripadá Rakúsku, Holštajnsko Prusku)
 - 1865 – vznik Severonemeckého spolku
 - Bismark obsadí aj Šlesvicko → Rakúsko mu vyhlási vojnu → Prusko vyhráva nad Rakúskom (bitka pri Hradci Králové) → 1867 vzniká Rakúsko-Uhorsko (dualistický štát, personálna únia)
 - 1870 – Francúzsko vyhlásilo Prusku vojnu a prehráva (bitky: Mety, Seda, ...), Nemecko získava Alsasko-Lotrinsko, Francúzsko sa musí zaviazat' platiť každoročné reparácie
 - 1871 – Nemecko je zjednotený štát na čele s Hohenzolernovcami
 - Nemci získavajú pocit, že sú neporaziteľní, potrebujú ropu a odbytistia → odhodlanie vydobýť si ich
- zjednotenie Talianska:
 - boj za zjednotenie vedie piemontský kráľ Viktor Emanuel
 - získavajú Lombardiu, Benátsko, ...
 - 1871 – Taliansko je jednotný štát, hlavným mestom je Rím
- Krymská vojna (1853 – 1856):
 - vojna medzi Ruskom a Tureckom
 - Rusi chcú ovládnuť Čierne more, prechod cez Bospor a Dardanely
 - oficiálny dôvod – oslobodzujú slovanské národy, ...
 - šok pre Rusko – všetci (Francúzsko, Anglicko, Rakúsko!!!) sa pridávajú na stranu Turkov, Rusko prehráva
 - pozitívum pre Rusov – zistili, že majú zastaranú a nevystrojenú armádu a že ju treba vylepšiť → zrušenie poddanstva (a tým aj feudálneho systému) – 1861

OHNISKÁ VOJNY

- Afrika:
 - boj v posledných tridsiatich rokoch 19. storočia, Nemecko nie je veľmi úspešné
 - kolónie tu majú:
 - Angličania, Francúzi (bitka pri Fašode (1889) – výhra Anglicka ⇒ Francúzi sa nedostanú k Červenému moru)
 - Taliani – Líbya + Somálsko
 - Belgicko – Kongo
 - Nemecko – Togo, Kamerun, Juhozápadná a Východná Afrika
- Čína:
 - je slabá ⇒ politika otvorených dverí
 - rozdelia si ju: Anglicko, Francúzsko, Rusko (najväčšia časť), Nemecko (prišlo aj sem neskoro) + nejaké územie zostane aj Číne
 - vojna medzi Ruskom a Japonskom (1905):
 - Rusko prehráva, vzdáva sa samoderžavia, zvoláva sa дума
 - 1905 – 1907 – v Rusku revolúcia za demokratické slobody, vznikajú soviety (samosprávy)
 - Japonsko získava Kóreu, Taiwan a Mandžusko
- Turecko:
 - nachádzajú sa tu prvé ložiská ropy (Perzský záliv) ⇒ záujem mocností
 - presadenie Nemecka – dohoda s Turkami, že vybudujú železničnú trať Berlín – Bangladéš a monopol na vozenie ropy
- Balkán:
 - patrí Turecku, to je však oslabené ⇒ nedokáže kontrolovať celé územie ⇒ osamostatňovanie národov
 - 1829 – prvý národ s vlastným štátom na Balkáne (Grécko) + Srbsko získava autonómiu
 - 1853 – 56 – Krymská vojna → 1860 – Rumunsko získava samostatnosť
 - 1877 – Bulharsko a Rusko spolu bojujú proti Turecku a Bulharsko získava samostatnosť

TROJSPOLOK A DOHODA

- Nemecko sa snaží ovplyvniť situáciu v Bulharsku:
 - 1878 – kongres – potvrdzuje sa samostatnosť Bulharska
 - → kontakt Nemecka s Rakúsko-Uhorskom → dohoda o spoločnom postupe
 - 1882 – k Nemecku a Rakúsko-Uhorsku sa pridáva Taliansko a vzniká Trojspolok
- Francúzsko hľadá vhodného spojenca, ktorým sa stáva Rusko – 1883 – dohoda o vzájomnej pomoci
- 1907 – k Francúzsku a Rusku sa pridáva Veľká Británia, vzniká Dohoda, ktorej ciele sú:
 - zabrániť expanzii Trojspolku
 - získať Alsasko-Lotrinsko
 - udržať si kolónie
- 1908 – Rakúsko-Uhorsko obsadí a pripojí Bosnu a Hercegovinu
- 1912 – Srbi a Bulhari bojujú proti Turecku a porážajú ho (1. balkánska vojna)
- 1913 – Srbi bojujú s Bulharmi o novo získané územie Macedónie (2. balkánska vojna – v podstate prerastá v 1. svetovú vojnu)
- 28.6.1914:
 - Srbi slávia Vidov Dan (sviatok na oslavu porážky od Turkov – už sa nikdy nič také nesmie stať)
 - Rakúsko-Uhorský následník trónu František Ferdinand d'Este s manželkou ide skontrolovať manévry a je naňho spáchaný atentát (Gavrilo Principe)
- Rakúsko-Uhorsko chce atentát vyšetrovať, Srbsko nedovolí ⇒ Rakúsko-Uhorsko vyhlási vojnu Srbsku
- reakcie: Rusko vyhlási vojnu Rakúsko-Uhorsku, Nemecko vyhlási vojnu Rusku a vzápätí na to aj Francúzsku (a tým v podstate aj Veľkej Británii)

SCHLIFENNOV PLÁN

- 1905 v Nemecku
- Nemecko potrebuje suroviny (tie má prostredníctvom železnice z Turecka) a potraviny ⇒ cieľom je obsadiť Ukrajinu, ktorá sa má stať obilnicou Nemecka
- Rusko potrebuje 6 týždňov na mobilizáciu ⇒ bleskovo dobjú za tri týždne Francúzsko (ale musia prejsť cez Belgicko) a potom sa rýchlo otočia na Rusov a dobjú ich
- vypálilo to trochu inak

ZHRNUTIE PRÍČIN

- suroviny
- atentát na Františka Ferdinanda d'Esteho
- národnostné problémy
- všetci zbroja, lebo sa pripravujú na expanziu ich štátu
- Alsasko-Lotrinsko

PRIEBEH

Rok 1914

- Srbský front – Rakúsko-Uhorsko nie je veľmi úspešné
- západný front:
 - Nemecko tiahne na Francúzsko, v Belgicku však nedostane povolenie na prechod územím ⇒ zdrží sa 3 týždne postupným dobýjaním Belgicka
 - nemeckí vojaci konajú ukrutnosti na civilnom obyvateľstve ⇒ vo Francúzsku a Anglicku sa veľa zapálených mladých ľudí hlási do armády ⇒ veľká a odhodlaná armáda
 - výhoda Francúzov – z Eifelovky odchyťávajú komunikáciu nemeckej armády a prispôsobujú sa ich krokom
 - Nemecko pomaly dobýja Francúzsko, tesne pred hlavným mestom Parížom (rieka Marna) sa však zastaví, lebo do nechráneného Nemecka vstupuje ruská armáda
 - veľká časť nemeckej armády odchádza späť naproti Rusom ⇒ armády sú vyrovnané ⇒ začína 4 roky trvajúca zákopová vojna
- východný front – 2. armáda generála Samsonovova zničená dlhým pochodom naráža na oddychnutých Nemcov (generáli Ludendorff a Hindenburg), je porazená (Tannenburg), Samsonov pácha samovraždu

- Kaukazský front – Turci sa pridávajú k Nemcom a Rusi proti nim bojujú (1. Samsonovova armáda)
- Mezopotámsky front – Anglicko a Francúzsko napadá Turecko cez Perzský záliv
- do vojny vstupuje Japonsko (pridáva sa na stranu Dohody)

1915

- Rusko napadá Rakúsko-Uhorsko a dostáva sa až na východné Slovensko (Halič), kde je zastavené v bitke pri Gorlici proti Rakúsko-Uhorským a Nemeckým vojskám a naďalej zatlačané späť na svoje územie
- apríl – prvý prekvapivý útok v zákopovej vojne (Ypry):
 - Nemci sa sústreďujú na jednom mieste, použijú granáty s chlóróm (a plynové masky) a napadnú Angličanov
 - 15000 mŕtvych anglických vojakov
 - Nemci zisťujú, že granáty s chlóróm nie sú príliš dobré a začínajú používať náboje s chlóróm
- do vojny vstupuje Bulharsko, Srbsko kapituluje ⇒ celý Balkán pod vplyvom Turecka
- bitka pri Gallipoli (námorná) – Anglicko a Francúzsko sa snaží neúspešne získať Bospor a Dardanely – Turci sa ubránia
- do vojny vstupuje Taliansko – dostali prisľúbenú Dalmáciu a Terst od Francúzska
- v Afrike sú Nemci neúspešní, strácajú kolónie

1916 – jatky

- február – nemecký útok na pevnosť Verdun:
 - Nemci si mysleli, že je opustená, ale mýlili sa
 - namiesto niekoľkých hodín trvala bitka až do októbra
 - 1,2 mil. obetí
- leto – anglicko-francúzsky útok na Nemecko (Somma):
 - použitie prvých tankov – nie veľmi efektívne
 - trvala 1 mesiac, 1,2 mil. obetí (veľmi veľká koncentrácia ľudí)
- nový ruský útok na Rakúsko-Uhorsko (Halič):
 - generál Brusilov – dlhé prípravy (dokonca aj lietadlové snímky)
 - ostreľuje 3. líniu na veľkom úseku ⇒ chaos ⇒ 1. a 2. slovanská línia sa pridáva k Rusom (→ 1917 – Česko-slovenská armáda)
 - Rakúsko-Uhorsko dobýja Rumunsko (dostáva sa k rope) a dostáva sa do tyla ruskej armády → obklúčenie → 1 mil. obetí
- bitka pri Skagerraku (námorná bitka) = Jutská bitka – Angličania majú o niečo väčšie straty než Nemci
- „definitívny“ rok nič nevyriešil
- v Anglicku padne vláda, nový ministerský predseda Lloyd George si dá vypočítať, ktorá strana môže mobilizovať v nasledujúcich rokoch viac vojakov – vyjde 3 mil. ku 1 mil. pre Dohodu ⇒ odhadne, že Trojspolok musí byť za 2 roky porazený (kvôli tomuto náhľadu na vec nie je veľmi obľúbený)
- aktivity Rakúsko-Uhorskej vlády:
 - november – smrť Františka Jozefa → panovníkom sa stáva Karol
 - Karol chce vytriahnuť Rakúsko-Uhorsko z vojny ⇒ snaží sa uzavrieť s Francúzskom prostredníctvom svojho príbuzného Sixtona separátny mier
 - jeho podmienkou však je, aby sa Rakúsko-Uhorsku vrátili jeho pôvodné hranice, s čím nesúhlasia Taliani ⇒ nič z toho nie je

1917

- Rusko:
 - zásobovanie viazne, nie je dostatočne pripravené na dlhú vojnu
 - 25.2. (8.3):
 - ženy v Petrohrade poriadajú útok na obchody s potravinami a vykrádajú ich, neskôr sa k nim pridávajú aj vojaci
 - → 2. buržoázno-demokratická revolúcia → pád cára → dočasná vláda (Lvov)
 - sľub dočasnej vlády:
 - amnestia vojakom, ktorí vykrádali obchody, všetkým stíhaným, ...
 - sloboda slova, zhromažďovania sa, tlače, ...
 - všetky obmedzenia a privilégia sú zrušené, všetci sú si rovní
 - políciu nahradí ľudová milícia

- slobodné voľby
- vznikajú soviety ⇒ svojvládne a súperenie – kto z koho
- Lenin:
 - prednáša vo Švajčiarsku a iných štátoch
 - chce socialistickú revolúciu
 - zaviesť osemhodinovú pracovnú dobu, skonfiškovať všetku pôdu, vrátiť hranice štátom pred vojny, ale bez anexií a kontribúcií (pohlčovania územia a poplatkov)
- apríl:
 - Nemci využívajú revolucionárov a na čele s Leninom ich odvezú vlakom do Ruska
 - Lenin v Rusku:
 - výzva – všetku moc sovietskym
 - heslo ľudí – chceme chlieb, pôdu a mier (+ slobodu)
 - USA vstupujú do vojny:
 - pridávajú sa na stranu Dohody
 - dôvod – bojujú za udržanie demokracie a chcú dostať späť svoje pôžičky (požičali Angličanom a Francúzom zbrane)
 - bezprostredná zámienka – potopenie Lusitania Nemcami (1915; zomrelo tu cez 100 Američanov)
 - najprv pomáhajú len finančne, keď to nestačí, predloží Wilson svoj 14-bodový plán a keď ani to nestačí, pomáhajú aj vojensky
- leto – Rusko:
 - snaží sa o veľkú ofenzívu, ale rozpadajúca sa ruská armáda sa počas nej úplne rozpadne (v tejto armáde bojujú aj Česko-slovenskí vojaci)
 - Lvovská vláda padá, nový ministerský predseda je Kerenský, ktorý ako prvý zakáže bolševikov, čím ich vyženie z krajiny a oni začínajú plánovať ozbrojené povstanie
 - začínajú sa šíriť poplašné správy, že vláda jedná s Nemeckom o odovzdaní Petrohradu ⇒ 25.10. (7.11.) – Veľká októbrová socialistická revolúcia:
 - útok na zimný palác
 - Smolnij (druhý palác) – všeruský zjazd sovietskych
 - zatknutie dočasnej vlády, moc prechádza na ľudových komisároch
 - Dekrét o pôde – všetka pôda je zoštátnená a soviety ju rozdeľujú rodinám
 - Dekrét o mieri – výzva, aby všetci prestali bojovať a bude dohodnutý mier (bez anexií a kontribúcií)
- december:
 - v Brest-Litovskom – rokovania Ruská s Nemeckom a Rakúsko-Uhorskom – zástupca Ruska (Trocki) urobí zásadnú chybu, keď nedovolí Nemecku nechať si dobyté územia (postupuje podľa dekrétu, ale Lenin ho za to zvozí) ⇒ neúspech rokovaní a Nemci postupujú ďalej
 - Lenin vydáva Deklaráciu práv národov Ruska, ktorou poskytuje národom možnosť rozhodnúť sa, či chcú vytvoriť vlastný štát alebo byť s Ruskom vo federácii (takto si chce zaistiť ich podporu proti Nemecku)
 - vznik novej ruskej armády – Červenej armády ⇒ Rusko má dve armády – starú nerozpustenú (Biela) a novú (Červená)

1918

- 23.2. – prvý úspech Rusov proti Nemcom pri Prkove
- marec:
 - začínajú sa nové rozhovory, na ktoré Rusko už pristupuje a prichádza o oveľa viac územia než by bolo pred tromi mesiacmi
 - Nemecko presúva všetky svoje sily na západný front
- august:
 - nemecká ofenzíva na západnom fronte
 - Paríž ohrozený
 - príchod vojsk USA → ústup Nemcov
- Wilson sľúbi Nemcom mier bez anexií a kontribúcií → 11.11.1918 – kapitulácia Nemecka

VERSAILLSKÝ SYSTÉM

- systém zmlúv podpísaných po skončení 1. svetovej vojny (v čase od 18.1.1919 – 1920)
- najväčší vplyv: Woodrow Wilson (americký prezident), David Lloyd George (anglický ministerský predseda), Georges Clemenceau (francúzsky ministerský predseda) a Orlando (zástupca Talianska)

- 14-bodový Wilsonov program:
 - ešte 8.1.1918
 - predložil ho kongresu, ale nemal s ním úspech
 - požiadavky:
 - mierové zmluvy majú byť úplne verejné (bez tajných dodatkov)
 - sloboda morí
 - liberalizácia svetového obchodu (žiadne obmedzovacie clá, poplatky, ...)
 - odstrániť kolonializmus
 - dať všetkým národom právo na sebaurčenie
 - štátne hranice majú korešpondovať s územím, kde žije konkrétny národ (veľmi idealistické – priam nereálne)
 - mier:
 - bez anexií a kontribúcií
 - hranice obnoviť spreď prvej svetovej vojny (výnimka – Francúzsko má dostať Alsasko-Lotrinsko; Rusko a Belgicko majú byť očistené od nemeckých vojsk)
 - s Rakúskom-Uhorskom bude mier uzavretý, len ak dá všetkým národom v ňom žijúcim právo na autonómiu
- 1. versailľská zmluva (28.6.1919):
 - zmluva s Nemeckom
 - prvá chyba – nedovolili Nemcom rokovať, len im predložili návrh, ktorý mohli buď prijať, alebo nechať tak
 - strata všetkých kolónií (odovzdané Francúzsku a Anglicku)
 - odovzdanie všetkého loďstva Anglicku
 - strata území:
 - Šlesvicko, Alsasko-Lotrinsko, Poznaňsko (Poznaňsko ide plebiscitom k Poľsku)
 - Sársko – Francúzsku, pod správou Spoločnosti národov (významné suroviny); neskôr plebiscitom prechádza znovu k Nemecku
 - Gdansk – slobodné mesto (správa Spoločnosti národov)
 - Porýnie – medzinárodné jednotky (50 km od Rýna – žiadny ozbrojený vojak – kvôli ochrane Francúzska – Maginotova línia + Porýnie)
 - zakázaná vlastná armáda (povolených len 100 000 vojakov na obranu)
 - zakázaný zbrojársky priemysel
 - reparácie (skoro ich neplatia – Američania, ktorí chcú svoje peniaze späť potom požičajú Nemecku, aby rozbehlo svoju ekonomiku a platilo reparácie Anglicku a Francúzsku, ktoré môžu potom splácať USA)
- 2. saintgermainská zmluva (10.9.1919):
 - mierová zmluva s Rakúskom
 - obchodné loďstvo odovzdané Dohode
 - strata území – Slovinsko, Čechy, Morava, Halič, Tirolsko
 - demilitarizácia, zakázaný zbrojársky priemysel, rakúska armáda nesmela mať viac než 30 000 mužov
 - reparácie
 - zákaz pripojenia Rakúska k Nemecku
 - Rakúsko uznáva suverenitu Československa a Juhoslávie
- 3. trianonská zmluva (4.6.1920):
 - rokovania s Maďarskom prebiehali zdĺhavo – v Maďarsku bol pokus o zavedenie socializmu
 - strata území – Slovensko, Sedmohradsko, Podkarpatská Rus, Bosna a Hercegovina, Chorvátsko
 - demilitarizácia, iba 30 000 vojakov povolených
 - reparácie
 - Maďarsko uznáva samostatnosť nástupníckych štátov
- 4. sevréška zmluva (10.8.1919):
 - mierová zmluva s Tureckom
 - strata Arménie (Rusko), Iránu a Iraku (Anglicko), Sýrie (Francúzsko) a nejakého územia na Balkáne (Grécko)
- 5. neuillská zmluva (17.11.1919):
 - mierová zmluva s Bulharskom
 - demilitarizácia, reparácie, malé územie pripadne Grécku
- sovietske Rusko, v ktorom stále prebiehala krvavá občianska vojna, prestalo mať až do tridsiatych rokov vplyv na európsku politiku

- v priestore od Baltského mora až po Stredozemné more vzniklo množstvo malých suverénnych štátov (mierové zmluvy uznali výsledky národnooslobodzovacieho boja národov, uznali ich právo na sebaurčenie a štátnu suverenitu)
- najvýraznejšie sa na mierových rokovaní presadilo Francúzsko:
 - Clemenceauovi sa síce nepodarilo presadiť všetky extrémne požiadavky, ako boli územné rozčlenenie Nemecka a hranica na Rýne, v podstate však mierová konferencia sledovala tvrdý francúzsky kurz
 - Francúzsko sa stalo rozhodujúcou európskou kontinentálnou veľmocou a začalo si medzi novovzniknutými štátmi budovať svoj spojenecký systém
- súčasťou systému sa stalo v prvých povojnových rokoch aj Československo, ktoré bolo v Francúzskom späť množstvom spojeneckých zväzkov už z čias vojny
- menej spokojné s vytvoreným systémom boli USA:
 - kongres USA dokonca odmietol ratifikovať mierové zmluvy
 - august 1921 – separátne zmluvy s Nemeckom a Rakúskom
- 1920 – 1921 – Malá dohoda – medzi ČSR, Rumunskom a Južosláviou – vzájomná pomoc v prípade vytvorenia Veľkého Uhorska; pod patronátom Francúzska
- somitný kordón – systém zmlúv Fínska, Estónska, Litvy, Lotyšska, Poľska a Rumunska o pomoci proti Rusku
- 1922 – Washingtonská zmluva:
 - víťazi (Angličania, Francúzi, Taliani, Američania, Japonci)
 - o stave námorníctva – ktorá krajina bude mať koľko lodí → koniec Anglického patronátu na loďstvo
 - Čína sa stáva krajinou otvorených dverí bez sfér vplyvu
- Spoločnosť národov:
 - jediná myšlienka, ktorú sa na mierových rokovaní podarilo presadiť americkému prezidentovi
 - jej úlohou bolo uchrániť svet pred novými konfliktmi
 - USA sa nakoniec nestali členom Spoločnosti národov a celá organizácia sa stala európskou záležitosťou
 - zakladajúcimi členmi Spoločnosti národov boli tie štáty, ktoré sa zúčastnili na vojne proti Nemecku, teda aj Československo
 - chyba – porazené štáty ani Rusko neboli prizvané, neboli členmi (až neskôr)
 - Spoločnosť národov začala svoju činnosť začiatkom roka 1920, jej sídlom sa stala Ženeva (podpis – 1919)
 - svoju úlohu príliš dobre neplnila, lebo bola príliš závislá od mocenských pomerov a keďže bola súčasťou versaillského systému, mala všetky jeho nedostatky
 - nemala žiadne páky (napr. armádu) na štáty, ktoré neplnili dohodnuté podmienky (napr. Taliansko si zobralo Terst a Spoločnosť nemohla nič robiť)
- Československo – medzinárodné postavenie Československa záviselo od pevnosti versaillského systému, ktorý vytvoril systém záruk existencie všetkých malých štátov, akákoľvek zmena tohto systému znamenala pre Československo nebezpečie ⇒ preto sa československá zahraničná politika usilovala o zachovanie daného systému a tiež o jeho dobudovanie dvojstrannými zmluvami so susednými štátmi
- zhrnutie chýb:
 - porazeným krajinám boli podmienky diktované, neboli prizvané k rokovaniam
 - Spoločnosť nemá armádu
 - → pomstychtivosť Nemcov → pripravená pôda pre 2. svetovú vojnu

MEDZIVOJNOVÉ OBDOBIE**(1919 – 1938)**

1. obdobie (1919 – 1921):
 - boj o charakter štátov
 - najväčší úspech pri získavaní moci majú sociálni demokrati:
 - oslovujú väčšinu obyvateľstva (robotníkov, roľníkov), lebo chcú zaviesť sociálnu pomoc, všeobecné volebné právo a 8-hodinovú pracovnú dobu (+ argumentujú tým, že oni vojnu nespôsobili)
 - vnútorne sa triešia:
 - pravica:
 - zachovanie demokracie
 - pluralitný systém (viac než jedna politická strana)
 - zaviesť sociálnu pomoc, osemhodinovú pracovnú dobu a všeobecné volebné právo, úrad práce
 - ľavica – komunisti:
 - odstrániť súkromné vlastníctvo
 - diktatúra proletariátu
 - plánované hospodárstvo
 - pokusy komunistov získať moc (hlavne v porazených štátoch):
 - Bavorská republika rád – vydržala 3 týždne
 - Maďarská republika rád – vydržala 4 mesiace
 - Slovenská republika rád – vydržala 3 týždne
2. Rusko – tu komunizmus vydrží, dokonca prežije aj intervenčné vojny (všetci proti Rusku)
3. obdobie (1921 – 1923):
 - pre Európu – 1. povojnová kríza
 - zvyšuje sa nezamestnanosť a nespokojnosť ⇒ 1. vlna nástupu fašizmu (Španielsko, Taliansko, Bulharsko, možno aj Maďarsko)
4. obdobie (1923 – 1928):
 - čiastočná stabilizácia
 - pokus o riešenie všetkých problémov – v Janove – končí odchodom nemeckej a ruskej delegácie do Roppalu a ich spoločnou dohodou (Rusi akceptujú Nemecko ako štát, dovoľia mu skúšať si zbrane na ich území, ...)
 - 1925 – Locarno (Švajčiarsko) – štáty susediace s Nemeckom dohadujú hranice
 - 1928 – vzniká Briand-Kellogov pakt:
 - je tu 30 štátov
 - nikto so zúčastnených štátov nezaútočí ako prvý a pokiaľ niekto zaútočí, ostatní prídu na pomoc obliehanému
5. obdobie (1929 – 1933):
 - krachujú banky a burzy, vzniká svetová hospodárska kríza
 - 2. vlna nástupu fašizmu (Nemecko, Rakúsko, Poľsko, Pobaltské štáty)
 - demokratickými štátmi v Európe ostávajú iba ČSR, Francúzsko, Anglicko a Švajčiarsko
6. obdobie (1933 – 1938):
 - idea fašizmu – jediný spôsob ako niečo dosiahnuť je vojna ⇒ všetky štáty zbroja
 - vznikajú prvé ohniská vojny (Mandžusko, Afrika)
 - Anglicko, Francúzsko – politika boja proti vojne
 - začiatok 2. svetovej vojny

POVOJNOVÉ RUSKO A KOMUNISTICKÉ REVOLÚCIE V EURÓPSKYCH ŠTÁTOCH**(1919 – 1921)*****Rusko***

- marec 1918 – Brest-Litovský mier
- proti boľševikom sa vytvára opozícia – „bielogvardejci“, ktorí chcú obnoviť cárizmus alebo dočasnú vládu
- pravica sociálnej demokracie (menševici) – tiež proti boľševikom
- občianska vojna:
 - bielogvardejci (vojvodcovia: Judenič, Denitin, Kolčak) majú aj podporu Francúzska a Anglicka

- prerastá v intervenciu 14 štátov proti Rusku
- august 1920 – koniec intervencií – dôvody:
 - a) armády už chcú ísť po dlhom boji domov
 - b) nebezpečenstvo šírenia myšlienok komunizmu

Nemecko

- 1919 – Nemecko je rozvrátené
- január 1919 – Spartakovci (ľavica sociálnej demokracie) – revolúcia:
 - vodcovia: Karol Lipknecht, Róza Luxemburgová
 - je plánovaný generálny štrajk v Berlíne a prevzatie moci (podobne ako v Rusku), ale na štrajkujúcich útočia Freikorpsy (milície), vodcov popraví a pokus padá
- apríl 1919:
 - na 3 týždne vzniká v Mníchove Bavorská republika rád
 - spacificovaná Freikorpsami

Maďarsko a Slovensko

- Uhorsko sa rozpadá (Slováci, Rumuni, ... sa chcú osamostatniť), ministerský predseda Karoly podáva demisiu
- vzniká Komunistická strana Maďarska (Belo Kun) a je založená Maďarská republika rád
- maďarská Červená armáda tiahne na Slovensko a tu Prešove zakladá Slovenskú republiku rád (vedie ju český politik Janoušek)
- Slovenská republika rád je zničená česko-slovenským vojskom, ktoré postupuje ďalej (chcú dobyť čo najviac územia, aby si naň mohli robiť nárok)
- novým ministerským predsedom Maďarska sa stáva M. Horthy, ktorý aj ponúka korunu Karolovi Habsburskému

EURÓPSKA HOSPODÁRSKA KRÍZA

(1921 – 1923)

- 1921 – v Európe nastáva hospodárska kríza
- 1922 – ekonomická konferencia v Janove:
 - iniciátor – Anglicko
 - Anglicko, Rusko, Nemecko, Francúzsko
 - cieľom je dohodnúť sa, že nikto nebude platiť nikomu reparácie, kým nepominie kríza
 - konferencia je neúspešná
 - končí odchodom nemeckej a ruskej delegácie do Roppalu a ich spoločnou dohodou:
 - Nemci akceptujú Rusko ako štát
 - Rusi nemusia platiť dlžoby a náhrady za znárodnenie podnikov
 - Rusi dovoľia Nemcom skúšať si zbrane na ich území
- 1923 – Nemecko:
 - Rúrska kríza:
 - Francúzi reagujú na neplatenie reparácií tým, že obsadia Porúrie a chcú namiesto peňazí od Nemcov naturálie
 - Nemci – pasívna rezistencia – nikto nepríde do práce a Francúzi si musia doviezť aj robotníkov
 - dopad – pobúrenie Nemcov proti Francúzsku, aktivizácia komunistov a fašistov a hyperinflácia (úplná strata hodnoty marky, pretože vláda vypustila príliš veľa peňazí do obehu)
 - Nemecká komunistická strana (Ernst Thälmann) – výzva na generálny štrajk v Hamburgu – neúspech
 - október – Mníchov – pokus o prevrat (pivný puč):
 - Nacionalisticko-socialistická nemecká robotnícka strana (NSDAP) – Hitler + Ludendorf – chcú pochodovať do Berlína a nastoliť fašizmus
 - neúspech
 - Hitler ide do väzenia, ale dostáva mierny trest (4 roky, odsedí si rok), lebo sa sudcom páčia jeho idey a uväznenie strávi písaním kníh
 - nová ústava je uzákonená vo Weimare a Nemecko sa stáva Weimarskou republikou (do 1933)

STABILIZÁCIA

(1923 – 1928)

- 1924 – Dawisov plán (USA):
 - reakcia na Rúrsku krízu
 - štáty dostanú finančnú výpomoc (najviac Nemecko), aby sa mohli vzchopiť (a následne splácať USA dlhy)
- nemecký minister zahraničných vecí Stressemann:
 - chce, aby Nemecko bolo rovnocenným partnerom pre ostatné štáty ⇒ schôdzka Nemecka, štátov s ním susediacich a Anglicka v Locarne (1925):
 - Stressemann sľúbil, že západná hranica nebude porušená
 - Nemecko akceptuje východnú hranicu a prípadnú zmenu chce dosiahnuť arbitrážou (nie vojenskou silou)
 - Stressemann-Yangov plán – splátkový kalendár pre Nemecko (malo skončiť so splátkami r. 1988)
- 1928 – vzniká Briand (francúzsky ministerský predseda) – Kellogov (USA) pakt s 35 štátmi, ktoré si v prípade agresie (tá je tu presne definovaná) navzájom pomôžu – cieľom je zabezpečiť mier
- od 30. rokov sa kalkuluje s tým, že sa proti sebe poštúvajú Rusko a Nemecko

ČESKOSLOVENSKO V MEDZIVOJNOVOM OBDOBÍ

Príčiny rozpadu Rakúsko-Uhorska a vývoj na Slovensku a v Čechách

- rozdielny ekonomický vývoj:
 - Rakúsko = Predlitavsko je priemyselný štát (Čechy sú najvyspelejšou časťou) ⇒ rakúsky minister zahraničných vecí chce dovážať lacné poľnohospodárske výrobky
 - Uhorsko = Zalitavsko je poľnohospodársky štát ⇒ uhorský minister zahraničných vecí chce dovážať lacné priemyselné výrobky
- spory o finančný rozpočet
- národnostné problémy
- Rakúšania majú všeobecné volebné právo, Maďari nie (iba 20 % ľudí má volebné právo a iba 5 % ľudí môže byť volených)
- vládna kríza (rakúski a českí poslanci sa navzájom nenávideli a Snem bol kvôli ich potýčkam neuznášaniaschopný)
- jazykový problém s Rakúšanmi a Čechmi
- Maďari sa považovali za jediný politický národ
- žiadna politická strana nemá v úmysle rozdeliť Rakúsko-Uhorsko
- cez vojnu prestanú všetky politické strany fungovať ⇒ za Česko-slovenský štát sa dá bojovať iba v zahraničí
- politický vývoj na Slovensku:
 - 1870 – vznik SNS (prvý predseda – Viliam Paulíny Tóth)
 - 1875 – zatvorené slovenské gymnáziá aj Matica slovenská
 - od 1883 – tvrdá maďarizácia:
 - cieľ – pretvárať Slovákov na Maďarov
 - školstvo – dobrý prostriedok – hodia doňho slovenské deti a vylezú z neho dospelí Maďari
 - existuje aj organizácia, ktorá mnohopočetným rodinám odoberá deti a robia z nich Maďarov
 - SNS zastavuje svoju činnosť (je politicky pasívna) do 1895, lebo je to nebezpečné (voľby – ak sa komisii nepáčilo, čo ste zavolali, zbila vás – bežne bolo cez voľby 10 – 15 mŕtvych)
 - 1895 – obnovený politický boj SNS, v rámci strany sa vytvára niekoľko politických prúdov:
 - 1) kresťanský:
 - Andrej Hlinka, Ferdinand Juriga
 - konzervatívny
 - boj za používanie slovenského jazyka na školách, v úradnom styku, pomoc pre drobných roľníkov (veľa ich emigruje)
 - 2) agráreni:
 - Milan Hodža
 - liberálne myšlienky – odluka cirkvi od štátu, presadenie svetskej matriky
 - pomoc roľníkom
 - 3) hlasisti:

- Tomáš Garrigue Masaryk, Pavol Mudroň, Matúš Dula (aj predseda SNS), Jozef Gregor Tajovský (aj predseda SNS)
- liberáli, patria sem hlavne intelektuáli
- za modernizáciu života
- 1907 – Černovské udalosti:
 - Andrej Hlinka postavil kostol, ale nemohol ho vysvätiť, lebo bol zbavený kňazského stavu za politickú činnosť; obyvatelia chceli počkať, kým bude môcť
 - cirkev chcela kostol násilím vysvätiť, ale obyvatelia nechceli biskupa pustiť dnu a po druhom upozornení políciou začala strelba (→ mŕtvi)
 - povšimnuté Bjornosonom (Nór) a Setonom Watsonom (Ír) → Európa sa začína dozvedať, že to v Rakúsko-Uhorsku nie je také ružové, ako to bolo
- politický vývoj v Čechách:
 - majú vlastné školy, Maticu, národné divadlo, ich sociálna štruktúra je vyspelejšia ⇒ sú na vyššej kultúrnej úrovni
 - politické strany:
 - národní demokrati – Karol Kramář
 - sociální demokrati – Bohumil Šmeral
 - agrárnici – Antonín Švehla
 - lidovci (= katolíci) – Ján Šrámek
 - pokrokovári – Tomáš Garrigue Masaryk

Centrá boja za vznik ČSR

Parížske centrum

- Tomáš Garrigue Masaryk:
 - bol zvolený za poslanca ríšskeho snemu
 - stretáva sa s inými politikmi
 - december 1914 – odchádza do Ženevy
 - 6.7.1915 – vydáva na pamiatku Jána Husa dielo *Nezávislé Čechy* (je tu priložená aj mapa)
 - získava ohlas na svoje dielo a ozve sa mu jeho žiak Milan Rastislav Štefánik z Paríža a pozve ho k sebe
- v Paríži sa spoja Milan Rastislav Štefánik, Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš a Jozef Dürich (agrárnik)
- február 1916 – v Paríži vzniká Česko-slovenská národná rada:
 - predseda – Masaryk
 - ciele – presvedčiť štáty Dohody, že bude dobré, keď prestane Rakúsko-Uhorsko fungovať a že ho treba rozbiť
 - argumenty:
 - napätie medzi národmi (je to v záujme obyvateľstva)
 - vznikli by demokratické štáty, ktoré by boli spojenci Dohody (politicky a ekonomicky by ju podporovali)
 - tvrdia, že Rakúsko-Uhorsko bude vždy inklinovať k Nemecku
 - budú vytvorené česko-slovenské légie (100 000 vojakov), ktoré budú bojovať po boku Dohody

Centrum v USA

- 1870 – 1914 – 0,5 milióna Čechov a Slovákov sa tam odsťahovalo
- 1907 – vznik Slovenskej ligy a Českého národného združenia
- Slovenská liga spolu s Českým národným združením sa dohodnú 22.10.1915 na Clevelandskej dohode:
 1. po skončení vojny nastane spojenie českých historických území (Česko, Morava, Sliezske, Lužica) a Slovenska
 2. vznikne štát založený na federatívnom princípe – Slováci budú mať vlastnú administratívu, súdy, snem, vládu, ... a slovenčina bude uznaná ako štátny jazyk
 3. všeobecné priame tajné volebné právo
 4. republikánske zriadenie nechcú, chcú personálnu úniu (podľa vzoru Anglicka – kráľ a domíniá), chcú vhodnú osobu, ktorá by bola panovníkom
 5. zmeny môžu nastať iba ak sa všetci zídu

Ruské centrum

- J. Országh, Jozef Gregor Tajovský
- 1915 – súhlasia s Clevelandskou dohodou
- 1916:
 - uznávajú parížske centrum a podriaďujú sa ich politike
 - veľmi aktívni čo sa týka vytvorenia légii, lebo v Rusku je najviac zajatcov
 - presvedčili aj Rusov, légie sú zriadené, ale problémom sa stal veliteľ (Rusi chcú, aby to bol Rus; Slováci spočiatku súhlasia, ale potom chcú iného; nakoniec sa veliteľom stane Kolčakov)
- VOSR – rozvrat ruskej armády a vyjednávania až do Brest-Litovského mieru
- boľševici sľubujú rozpustiť armádu, ale légie chcú ďalej bojovať a pridajú sa ku bielogvardejcom a chcú zvrhnúť boľševikov (bojujú po boku bielogvardejcov až do roku 1920)

Posledné udalosti pred založením ČSR

(leto 1917 – 28.10.1918)

- leto 1917:
 - Karol zvoláva ríšsky snem
 - českí poslanci podporení petíciou žiadajú, aby sa rakúska monarchia pretvorila na federatívny štát a aby boli spojení so Slovákmi
 - nemôžu ich úplne rozbiť, rakúska monarchia chce aby Slováci povedali, že nič nechcú (je to len nápad Čechov)
- 6.1.1918 – Trojkráľová dohoda:
 - Česi potvrdia, že chcú federalizáciu monarchie, pričom jedným z celkov by bolo česko-slovenské územie
 - sociálni demokrati – generálny štrajk – chcú 8-hodinová pracovná doba, všeobecné volebné právo a koniec vojny
- apríl 1918 – kongres v Ríme – rieši sa národnostný problém
- 1.5.1918 v Liptovskom Mikuláši:
 - Emanuel Lehocký (organizátor, sociálna demokracia), Vavro Šrobár
 - Vavro Šrobár vyhlasuje, že Slováci sú vetvou jednotného česko-slovenského národa
 - je prvýkrát oficiálne vyhlásené, že Slováci chcú vytvoriť spoločný štát s Čechmi
 - Lehocký – všeobecné volebné právo, 8-hodinová pracovná doba, ... (SD)
 - Šrobár je zatknutý a prepustený až 26.10.1918
- 24.5.1918 – Martin – Matúš Dula zvoláva predstaviteľov všetkých politických prúdov, padne návrh vytvoriť Slovenskú národnú radu (SNR) a hovorí sa o tom, ako sa spojiť po vojne s Čechmi
- nastáva problém v Rakúsko-Uhorskom vojsku (rozpadáva sa):
 - na Balkánskom fronte odmietajú vojaci bojovať a sú za to popravení (Kragujevac – 44 mŕtvych, Boka Kotorská – 10 mŕtvych)
 - 800 000 vojakov na Slovensku odchádza od vojska, skrývajú sa v lesoch (zelené kádre)
- 16.10.1918:
 - cisár Karol uznáva právo národov na sebaurčenie a chce štát federalizovať
 - Masaryk reaguje na Karola vo Washingtonskej deklarácii – tvrdí, že už je na federalizovanie neskoro a že už je vytvorená ČSNR a tá chce vytvoriť česko-slovenský štát
- 17.10.1918 – Budapešť – Ferdinand Juriga vyhlasuje, že skončila éra, keď o Slovensku rozhodovali Maďari a že jediný, kto môže rozhodovať o slovenskom národe je (ešte stále neexistujúca) SNR (1000-ročné manželstvo sa nám nepodarilo a ideme si hľadať nový vzťah)
- 27.10.1918 – minister zahraničných vecí Rakúska prijíma kapituláciu
- 28.10.1918 – Národný výbor v Prahe vyhlási Česko-slovenskú republiku
- 30.10.1918 – Martinská deklarácia (v Tatrabanke)
- tajný dodatok:
 - dohoda v Ružomberku – tajný dodatok k martinskej deklarácii
 - skúška vzťahu s Čechmi – na 10 rokov a ak to nevyjde, pôjdeme vlastnou cestou
 - 1.1.1928 – Vojtech Tuka – uverejní článok o tomto dodatku a požaduje rozdelenie (Slovensko išlo v podstate dolu vodou, lebo sa ešte neuchytila ekonomika), je zatknutý

Rozbor dokumentov

Clevelandská dohoda

(22.10.1915)

1. po skončení vojny nastane spojenie českých historických území (Česko, Morava, Sliezske, Lužica) a Slovenska
2. vznikne **štát založený na federatívnom princípe** – Slováci budú mať vlastnú administratívu, súdy, snem, vládu, ... a slovenčina bude uznaná ako **štátny jazyk**
3. všeobecné priame tajné volebné právo
4. republikánske zriadenie nechcú, chcú personálnu úniu (podľa vzoru Anglicka – kráľ a domíniá), chcú vhodnú osobu, ktorá by bola panovníkom
5. zmeny môžu nastať iba ak sa všetci zídu

Pittsburská dohoda medzi českými a slovenskými predstaviteľmi krajských organizácií v USA

(30.5.1918)

- spojenie Čechov a Slovákov v samostatnom štáte z Českých zemí a Slovenska
- Slovensko – vlastná administratíva, snem a súdy
- slovenčina – **úradný jazyk** v školách, úradoch a vo verejnom živote
- česko-slovenský štát bude **demokratickou republikou**

Washingtonská deklarácia Tomáša Garriguea Masaryka

(18.10.1918)

- žiadajú spojenie českých a slovenských bratov v jednotnom štáte
- československý štát bude republikou, v ktorej bude úplná sloboda svedomia, náboženstva a vedy, literatúry a umenia, slova, tlače a práva zhromažďovacieho a petičného
- všeobecné hlasovacie právo, ženy sú postavené politicky, sociálne a kultúrne na úroveň mužom
- práva menšín budú chránené pomerným zastúpením
- vláda bude mať parlamentárnu formu a bude uznávať zásady iniciatívy a referenda
- stále vojsko bude nahradené milíciou
- cirkev bude odlúčená od štátu
- veľkostatky budú vyvlastnené pre domácu kolonizáciu
- šľachtické výsady budú zrušené
- národ prevezme svoju časť predvojnového rakúsko-uhorského štátneho dlhu
- dohody a zmluvy budú dohodnuté otvorene, bez tajnej diplomacie
- ústava zabezpečí účinnú, rozumnú a spravodlivú vládu

Martinská deklarácia

(30.10.1918)

1. v mene slovenského národa je oprávnená hovoriť iba Slovenská národná rada
2. slovenský národ je časťou československého národa
3. neobmedzené samourčovacie právo pre československý národ
4. okamžité uzavretie pokoja, ktorý by znemožňoval ďalšiu vojnu a ďalšie zbrojenie

Prvé roky ČSR

- na Slovensku sa nachádza veľmi málo vzdelaných Slovákov, a preto je problém vytvoriť systém a nastáva príliv (120 000) Čechov
- orgány:
 - v zahraničí – Česko-Slovenská národná rada
 - na Slovensku – Slovenská národná rada (Beneš)
 - v Čechách – Český národný výbor (30 poslancov strán zvolených r. 1911, ktorí odišli z Ríšskeho snemu)
- 14.11.1918 – Národný výbor vytvorí zákonodarný orgán ČSR – Revolučné národné zhromaždenie (RNZ); má 300 členov (40 Slovákov)
- RNZ vymenuje novú vládu (Dočasnú vládu):

- ministerským predsedom sa stane Karol Kramář (národná demokracia; populárny – mal pred vyhlásením ČSR test smrti)
- Milan Rastislav Štefánik sa stane ministrom vojny
- Vavro Šrobár sa stane ministrom zdravotníctva a neskôr tiež ministrom s plnou mocou pre správu Slovenska
- za prezidenta ČSR je zvolený Masaryk
- prevzatie moci – všetci úradníci a pod. môžu zostať na svojich miestach, ak prisahajú sľub novej vláde, majú aj šíriť informáciu o vytvorení ČSR
- formuje sa nová armáda – princíp dobrovoľnosti
- vytvorená je aj nová polícia
- peňažná reforma – okolkovanie všetkých peňazí
- zásobovanie (stravovanie – lístkový systém, ...)
- zákony RNZ:
 - všeobecné volebné právo (muži i ženy od 21 rokov)
 - 8-hodinová pracovná doba
 - konštitučné slobody (sloboda náboženstva, vedy, literatúry, umenia, slova, tlače, zhromažďovania sa, štrajku, ...)
 - podpora v nezamestnanosti
- formujú sa prvé politické strany
- január 1919 – voľby (mimo územia Slovenska, lebo je tam vojnový stav):
 - vyhrala sociálna demokracia, spojila sa s agrárnikmi a vzniká červeno-zelená vláda
 - predseda vlády – Vlastimil Tusar
 - reforma o pôde:
 - agrárnici chcú, aby si všetci vlastníci pôdy mohli nechať maximálne 150 ha pôdy, pričom nadbytočná pôda sa znárodní a rozpredá
 - nápad prejde, agrárnici dostanú za nápad 2000 veľkostatkov
- 29.2.1920 – nová ústava (do r. 1938):
 - základom je francúzska ústava
 - moc je rozdelená na zákonodarnú, právnu a výkonodarnú
 - parlament:
 - 4-ročné obdobie
 - 2 komory – senát (150 členov; volia od 26; volení od 46) a snemovňa (300 členov; volia od 21; volení od 30)
 - ak niekto vystupoval s papierom, zobrali mu slovo
 - výkonodarné orgány:
 - prezident je volený parlamentom na 7 rokov, môže byť zvolený maximálne dvakrát za sebou
 - vláda:
 - menuje ju prezident
 - podľa výsledkov volieb (nadpolovičná väčšina)
 - pomerný volebný systém – koľko % získa strana vo voľbách, toľko % má poslancov v parlamente, pričom do parlamentu sa môže dostať iba s 5 a viac percentami; môžu sa vytvárať koalície
- vlády a strany:
 - za 20 rokov sa vystriedalo 18 vlád, z toho boli 4 úradnícke (dočasné)
 - vo vláдах sa najviac nachádzalo 5 strán pod spoločným názvom hradná päťka (v zátvorkách za stranami je vrstva, ktorá stranu najčastejšie volila):
 - agrárnici (roľníci) – Antonín Švehla
 - sociálna demokracia (robotníci) – Bohumil Šmeral, Vlastimil Tusar
 - národná demokracia (buržoázia) – Karol Kramář
 - národní socialisti (štátni úradníci) – Edvard Beneš – vznikli z pokrokárov
 - ľudovci (katolíci) – Ján Šrámek
 - v opozícii sa väčšinou nachádzali komunisti, Slovenská ľudová strana a nemecké strany
 - registrovaných bolo asi 50 strán
 - strany, ktoré kandidovali iba na Slovensku:
 - Slovenská národná strana (evanjelici)
 - Slovenská ľudová strana – od 1925 Hlinkova slovenská ľudová strana (roľníci, katolíci)
 - nemecké a maďarské strany
- apríl 1920 – prvé regulárne celoštátne voľby:

- vyhrala znova sociálna demokracia (26 %, na Slovensku až 38 %)
- predseda vlády – znova Vlastimil Tusar
- boj medzi ľavicou a pravitou SD:
 - vyvstáva otázka znárodnenia:
 - SD je nejednotná – ľavica je za a pravica je proti
 - september 1920 – zjazd SD, ľavica plánuje, že prehlasuje pravicu (je ich viac), zosadia Tusara (pravičiar), dosadia svojich ľudí a presadia znárodnenie
 - ľavica naozaj prehlasuje pravicu, lenže na Masarykov podnet podá Tusar ešte pred zjazdom demisiu a ľavica nemôže uskutočniť plán, lebo SD už nemá vládu v rukách (už je úradnícka vláda – MP je Ján Černý)
 - ľudový dŕm je obsadený ľavicou, pravičiar, na ktorého je napísaný si vyžiada súdny príkaz, ktorý prikazuje ľavici vysťahovať sa
 - 8.12.1920 – ľavičiar zorganizujú generálny štrajk, lebo chcú novú vládu a ľudový dŕm pre seba
 - policajný zásah – desiatky mŕtvych a stovky zranených
 - končí boj o charakter ČSR (parlamentná demokracia)
 - máj 1921 – ľavica vytvorí novú politickú stranu – Komunistickú stranu Československa

Situácia na Slovensku

- 4.11.1918 – 14.11.1918 – v Skalici sídli dočasná vláda (Vavro Šrobár, Pavol Benko, Anton Štefánek) a šíri informácie o založení ČSR
- 14.11.1918 – slovenskí predstavitelia vlády odchádzajú na prvé stretnutie RNZ, je ustanovené namiesto dočasnej vlády Ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska ako najvyšší orgán na Slovensku, Vavro Šrobár sa stáva Ministrom s plnou mocou pre správu Slovenska a ruší SNR
- 7.12.1918 – sídlom Ministerstva sa stáva Žilina
- treba vojensky oslobodiť Slovensko, organizuje sa armáda
- 4.2.1919 – Bratislava je obsadená, stáva sa hlavným mestom Slovenska a sídlom Ministerstva
- marec 1919:
 - v Maďarsku padne Karolyho vláda, ktorá nechcela súhlasiť s novými hranicami (Francúzsko – ultimátum), aktivizujú sa komunisti (Bélo Kun), vzniká Maďarská republika rád
 - ČSR aj Rumunsko vyhlasujú vojnu Maďarsku ⇒ stanné právo na Slovensku (politický život sa zastaví, situácia je komplikovaná do konca r. 1919)
 - maďarská Červená armáda obsadí dve tretiny územia Slovenska, v Prešove je vyhlásená Slovenská republika rád
 - nakoniec sú maďarské vojská zatlačené a v júni zaniká aj Maďarská republika rád
- 1921 – 1923 – hospodárska kríza:
 - v ČSR je 70 % priemyslu Rakúsko-Uhorska, ale tvorí iba 21 % jeho územia a iba 26 % ľudí tu žije ⇒ je to najpriemyselnejšia časť Rakúsko-Uhorska
 - podniky, ktoré museli zahraniční podnikatelia predať skúpili poväčšine české banky (na Slovensku na to nebol kapitál), ktoré na začiatku krízy skrachovali ⇒ nastáva odbúravanie priemyslu na Slovensku
 - Slovensko je agrárnejšou časťou ČSR, roľníci majú dlhy u českých bánk a keďže nemôžu predať tovar, nemajú peniaze na splácanie a exekúcie im konfiškujú domy pod cenu a niekedy ani to nestačí na splatenie dlhu ⇒ emigrácia – 220 000 ľudí z ČSR emigruje do USA a Argentíny a väčšina z nich sú Slováci
- na čechoslovakizmus boli rôzne názory (najprv ho potrebovali iba na to, aby presvedčili západné štáty o nevyhnutnosti rozpadu Rakúsko-Uhorska):
 - a) čechoslovakizmus sa po čase uchyť
 - b) čechoslovakizmus je iba na začiatok, potom si pôjde každý svojou cestou
 - c) Slováci ho chcú úplne zrušiť, chcú z Pittsburskej dohody autonómiu pre Slovensko
- SĽS sa snaží presadiť autonomistický program:
 - Vojtech Tuka:
 - promaďarsky orientovaný, možno aj maďarský špión
 - 1922 – návrh ústavy:
 - prezidentom bude na striedačku Čech a Slovák
 - spoločnými ministerstvami budú iba Ministerstvo vojny, Ministerstvo financií, Ministerstvo zahraničných vecí a Ministerstvo telekomunikácií
 - vo všetkých inštitúciách budú mať Slováci jednotretinové zastúpenie
 - odmietnutá

- 1928 – oficiálna žiadosť o autonómiu
- Slovákom preto nemôže byť daná autonómia, lebo by potom museli dať autonómiu aj Nemcom a Maďarom; funguje tu čechoslovakizmus (najprv bol len preto, aby sme dostali požehnanie Francúzov, ale niektorí si mysleli, že má budúcnosť)
- 1926 – 1929 – vláda panskej jednoty:
 - vo vláde nie sú socialisti, iba agráристи, ľudovci, ND, HSLŠ a nemecké strany
 - 1927 – zemský zákon – ČSR je rozdelená na 4 krajiniské celky (Čechy, Morava, Slovensko, Podkarpatská Rus), pričom každý má vlastného prezidenta a vládu (parlament nie)
- 1923 – silné nepokoje ⇒ zákon na ochranu republiky (hlavne proti autonomistickým programom)
- 1924 – gentský systém:
 - nezamestnaní dostávajú podporu iba od odborov, pričom odborom prispieva dve tretiny štát
 - iba 20 % obyvateľstva je v odboroch ⇒ chudoba ⇒ žobračenka – 10 korún na týždeň od štátu
- ČSR stále patrí k najpriemyselnejším štátom (10. na svete), v HDP je 17. na svete
- nachádza sa tu hlavne ľahký priemysel (šatstvo, obuv, bižutéria, ...), ale iné krajiny nás postupne dobiehajú a je problém aj s trhmi (na Balkáne nás vytlačia Nemci) a keďže je naša ekonomika založená na exporte, patríme k najviac postihnutým štátom v krízach
- klady a zápory vzniku ČSR pre Slovákov:
 - a) klady:
 - 1) záchrana existencie slovenského národa, zastavenie maďarizácie
 - 2) kultúrny rozvoj (Matica, Slovenský rozhlas (1926), periodiká, ...)
 - 3) vzdelávanie, vznik inteligencie (od 1922 je povinná osemročná školská dochádzka)
 - 4) všetky typy škôl, vyučuje sa po slovensky
 - 5) politické skúsenosti s demokraciou
 - b) zápory:
 - 1) ekonomika ide dolu vodou (na Slovensku je iba 8 % priemyselnej produkcie ČSR)
 - 2) do vedúcich pozícií sa dostávajú Česi, ktorí neskôr prekážajú v postupe vznikajúcej slovenskej inteligencii

SVETOVÁ HOSPODÁRSKA KRÍZA A JEJ DÔSLEDKY

(1929 – 1933); u nás až do 1934

Príčiny a priebeh

- 1847 – prvá hospodárska kríza, vzniká nová vedná disciplína – ekonómia, zistí sa, že sa krízy periodicky opakujú
- lepšia technika → viac nezamestnaných a viac výrobkov → kopa výrobkov, ktoré nemá kto kúpať
- keď je veľký dopyt po nejakom tovare, investuje sa doňho, kapitál sa prelieva do podnikov, ktoré ho produkujú, ale nakoniec sa výrobkov vyrobí nadbytok, ich skladovanie je drahé a vzniká hospodárska kríza z nadbytočnej výroby
- 1929 – krach burzy v New Yorku, začína svetová hospodárska kríza
- počas krízy:
 - poklesne výroba na 50 – 60 % výroby z roku 1928
 - zahraničný obchod poklesne na 30 %
 - narastá nezamestnanosť a inflácia
- najviac na krízu doplatí Nemecko a ČSR, lebo ich ekonomika najviac závisí na exporte
- koniec krízy spôsobia fašisti, lebo štáty dajú obrovské objednávky na zbrane a tým sa všetko rozbehne (hutníctvo, strojárstvo, potravinársky a textilný priemysel (pre vojakov), ...)
- krízy sú dobré, lebo počas nich musia ľudia rozmýšľať, ako ďalej, robia istý druh očisty
- u nás sú najviac postihnuté Sudety, kde žijú Nemci, tí sa začnú aktivizovať a preberajú Hitlerovské myšlienky

FAŠIZMUS

- je to ekleptická (pospájaná z rôznych prvkov, nesúrodá) ideológia (súhrn názorov o spoločnosti) a aj politická prax
- propaganda – je nesprávne dávať davu na výber možnosti, správne je dať im iba jednu správnu možnosť; v žiadnom prípade nerušiť slogany, aj keď už nie sú dobré, ...

Zavrhujú	Podporujú
1. demokraciu	1. ideu jedného vodcu, jednej strany, jedného národa
2. internacionalizmus	2. nacionalizmus
3. individualizmus	3. kolektivismus (kolektív je dôležitý)
4. ľudské práva	4. rasizmus (sociálny darwinizmus) – iba v Nemecku: <ul style="list-style-type: none"> • najdokonalejšia rasa – Arijci (Germáni) • Románi (Francúzi) boli dobrí, ale už nie sú • Slovania – pracovná sila • spodina – Židia, Cigáni, černosi (nebezpeční, treba odstrániť)
5. mierové rokovania	5. boj (je to jediná cesta, ako niečo dosiahnuť)
6. racionalizmus	6. voluntarizmus (odmietanie rozumu, pudy, vôľa sú dôležité)

Nástup fašizmu v Nemecku

- od 1919 – Weimarská republika
- strieda sa veľa vlád, je tu parlamentný systém, s ktorým sa veľa Nemcov nestotožnilo ⇒ nespokojnosť → vinník – vláda (zlý systém) a západné štáty

Hitlerov vzostup

- 1919 – v Bavorsku existuje malá stránička – Robotnícka strana, Hitler sa stáva členom, chce pomstiť Nemcov
- po bavorskej republike rád začína mať RS viac členov
- 1923 – Rúrska kríza, Hitler reční → 50 000 členská základňa NSDAP (ale ešte stále malý vplyv)
- október 1923 – pivný puč → Hitler uväznený → Mein Kampf (vydaný 1924) – nevelký ohlas
- od 1929 – prudký vzostup
- voľby 1930 – NSDAP má 34 % hlasov, podobne majú však aj SD aj komunisti
- SA, SS – vlastné jednotky, ktoré chránili mítingy, ale zároveň aj napádali cudzie mítingy (dôkaz neschopnosti demokracie, polície, sľubuje poriadok)
- 1932 – voľby – Hitler kandiduje na prezidenta spolu s Hindenburgom a Thälmannom, prezidentom sa stane Hindenburg
- podnikatelia chcú dať Hitlerovi ako populárnej osobnosti šancu, dosadia ho po presvedčení Hindenburga na kreslo ministerského predsedu (30.1.1933); Frick, Göring (členovia NSDAP) dostanú ministerské posty (minister vnútra a minister bez kresla; Göring je aj ministrom vnútra v Prusku)
- február 1933 – Hitler dá podpáliť Reichstag, obvinení a zatknutí sú komunisti
- marec 1933 – predčasné voľby, NSDAP získa málo (iba 46 %, chcel 50 %), sú zrušené všetky strany a povolená iba NSDAP, poslanci iných strán (SD, komunisti) nie sú vpustení do parlamentu a sú zatknutí
- vydaný zákon na ochranu štátu (zeme) – zničenie všetkých politických strán
- Hitler vybral z Mein Kampfu 4 najdôležitejšie úlohy a vznikol 4-bodový plán:
 - a) zrušiť pluralitný model (1 národ, 1 strana, 1 vodca), protižidovské zákony (urobiť z Nemcov jeden plný národ)
 - b) vytvoriť Mitteleuropu – jednotné 100-miliónové Nemecko (Nemecko, Rakúsko, Čechy, Morava, ... až po Baltik, čiže obnovenie hraníc SRRNN)
 - c) vracia sa k Schliffovmu plánu:
 - útok na západ, potom sa obrátiť na východ
 - africké kolónie sú nanič, radšej treba dobyť územie v Európe
 - Ukrajina, Rusko – obilnica
 - Rumunsko – ropa
 - až po Ural
 - Anglicku ponechať moria, pričom Nemecko bude mať pevninu
 - d) definitívna konfrontácia – ktorý model je lepší (demokracia, fašizmus) – myslel si, že je to príliš vzdialené, že sa toho ani nedožije

1934

- Hitler nastúpil v čase, keď ustupovala kríza
- začal zbrojársky priemysel (podnikatelia dostávali od štátu iba dlhopisy)

- buduje infraštruktúru (napr. diaľnice) ⇒ ľudia dostávajú prácu ⇒ väčšia kúpyschopnosť obyvateľstva
- SS a SA zhoršovali Hitlerovi image:
 - boli prostí a nafúknutí – dobrodruhovia
 - vedenie – E. Röhm (minister národnej obrany)
 - Wehrmacht – regulérna nemecká armáda → začínajú byť draví, nebezpeční
 - jún – Noc dlhých nožov – Hitler zvolal všetkých generálov SS a SA na snem a tam ich povraždil
- zomiera Hindenburg, Hitler nevyhlásil ďalšie voľby, prehlásil sa za Führera (všetci museli prisahať vernosť Führerovi)

1935

- marec – Hitler sa pokúsil zaviesť vlastnú armádu – všeobecná branná povinnosť
- Norimberské zákony – zákony na ochranu čistoty árijskej krvi:
 - pokiaľ máš do 4 generácií nejakého Žida v rodokmeni, si Žid
 - zákaz spoločných manželstiev (sexuálny styk so Židom alebo Židovkou – hanobenie rasy)
 - Židia môžu navštevovať iba základné školy a to tiež iba špeciálne – pre Židov
 - Židia sú prepustení zo štátnych služieb
 - Árijec nemôže navštevovať podniky a služby Židov
- Židia môžu emigrovať, ale oni to brali ako prechodné obdobie (stávalo sa im to častejšie), mysleli si, že treba iba vydržať a potom to prejde

1936

- Versailleský systém → Sársko sa má rozhodnúť, kam chce patriť (Nemecko alebo Francúzsko) → chce k Nemecku
- Hitler sa rozhodne obsadiť demilitarizované pásmo v Porýní (tu ešte zvyšok Európy mohol zabrániť vojne), generáli ho odhovárali, Hitler sa nebál, tvrdil, že nikto nič nespraví (a mal pravdu)
- spojenecká zmluva medzi Berlínom a Rómom – Os
- appeasementská politika (Anglicko):
 - Halifaxon (ústupčivý premiér), Neville Chamberlain
 - hovoria, že boli vo Versailleskej zmluve príliš tvrdí, že musia byť teraz trochu povolnejší
 - povolia Nemecku urobiť si vlastné loďstvo a tiež vytvoriť Mitteleuropu, ak nevyprovokuje vojnu (tajná zmluva)
 - Hitler si vyskúša svoje zbrane v Španielsku

1937

- Tokio sa pridá do Osi a celá Os sa premenuje na Pakt proti Kominterne

1938

- 1934 – 1. útok na Rakúsko:
 - nacistický puč – nacisti sa pokúsili prevziať moc v Rakúsku
 - ministerský predseda Dollfus – pokúša sa Rakúsko zmeniť na fašistický štát podľa vzoru Talianska, zavraždený pri pokuse nacistov prebrať v Rakúsku moc
 - Taliani s tým nesúhlasia, tvrdia, že ak Nemci obsadia Rakúsko, vyhlásia im vojnu → Hitler neobsadí
- nový ministerský predseda Rakúska – Schuschnigg:
 - pokračuje v Dollfovej politike
 - Hitler si ho pozve, dostane ultimátum; musí požiadať Hitlera, aby pripojil Rakúsko k Nemecku
 - Schuschnigg zvolal plebiscit, aby sa ľudia rozhodli, kam chcú ísť, keď sa o tom dozvie Hitler, nemecké vojská tiahnu do Rakúska → anšlus Rakúska (marec)
 - Schuschnigg – zatknutý, do koncentráku
- ďalší štát – Československo:
 - Fallgrün – zelený plán (útok na ČSR)
 - najprv to malo byť riešené vojensky, armády však boli ešte vyrovnané, 3 týždne by sme sa dokázali brániť
 - na boj proti ČSR je využitá Henlainova strana (tá u nás funguje) – 80 % Nemcov v ČSR čakalo, kedy už konečne príde Hitler

OHNISKÁ VOJNY

- Mandžusko:
 - spor medzi Čínou a Japonskom
 - Japonsko si podmaní Mandžusko, je vyhlásené za agresora, ale nie je proti nemu nič podniknuté
- Etiópia – Taliansko ju dobylo
- Španielsko (Európa):
 - fašisti (generál Franco) tu bojujú za znovuzískanie moci od komunistov (jeho jednotky – falangy)
 - dostanú vojenskú pomoc od Nemcov a Talianov (Hitler si skúša svoju novú techniku)
 - Spoločnosť národov (Nemecko a Taliansko v nej nie sú) odmietne ísť na pomoc, vyhlási, že je to vnútorná záležitosť Španielska
 - reakcia niektorých ľudí – odídu bojovať za ľudový front

POKUSY ZABRÁNIŤ VOJNE

- appeasementská politika – nie veľmi vhodná
- kolektívna bezpečnosť:
 - 1919 – vzniká komunistická internacionála
 - 1935 – cieľom komunistov nie je vyvolať socialistickú revolúciu, ale boj proti fašizmu – majú sa spojiť so všetkými demokratickými stranami a nedovoliť fašistom, aby sa dostali k moci
 - má byť vytvorená spoločná komunisticko-demokratická kandidátka, ktorá má zvíťaziť, nájsť si ďalšiu krajinu, v ktorej to dopadlo podobne, podpísať s ňou spojenecké zmluvy (→ kolektívna bezpečnosť)
 - vyhlási politiku kolektívnej bezpečnosti
 - komunistom sa podarilo vyhrať iba vo Francúzsku a v Španielsku (v ČSR aspoň nezvíťazili fašisti)
- politika štyroch veľmocí – návrh Mussoliniho – riešiť problémy medzi štátmi nemá Spoločnosť národov, ale zástupcovia Nemecka, Anglicka, Francúzska a Talianska (realizácia – Mníchov 1938)
- máj 1935 – Trojzmluva:
 - Francúzsko, ZSSR a ČSR podpísali zmluvy o vzájomnej ochrane
 - Francúzsko príde na pomoc, iba ak ZSSR a ČSR nevyprovokujú vojnu
 - ČSR – ZSSR nám môže pomôcť, iba ak ho zavoláme a iba ak u nás budú už Francúzi (strach – uznali sme ZSSR až 1934)

30. ROKY V ČSR

- 1934 – končí hospodárska kríza v ČSR, najviac postihnuté je Slovensko a sever Čiech (Sudety) – tu bolo najviac exportného priemyslu (textil, bižutéria, sklárstvo)
- dôsledok krízy – rast revolučnosti a nacionalizmu
- Sudety:
 - veľa Nemcov – ich reakcia na hospodársky dopad krízy a na Hitlerovo víťazstvo: preberajú Hitlerove myšlienky, vznikajú nemecké strany
 - štát zakáže tieto strany a myšlienky → zjednotenie strán do SdP (Sudetonemecká strana, Konrad Henlein)
 - 15 % hlasov v celej ČSR vo voľbách 1935 (najviac zo všetkých strán)
- Slovensko – HSL'S + SNS → Autonomistický blok (34 % hlasov na Slovensku vo voľbách 1935) – chcú vládu jednej strany, majú vlastné ozbrojené zložky (Rodobrana, neskôr Hlinkova garda)
- vo voľbách 1935 sa nakoniec predsa len udržia demokratické sily (agrárnici v čele, hradná päťka), na čele vlády je Milan Hodža, v decembri podáva Masaryk demisiu a prezidentom sa stáva Eduard Beneš
- nová vláda sa v prvom rade snaží vyriešiť hospodársku situáciu:
 - budovanie opevnení, komunikácií (Bohunín-Žilina-Košice) → ľudia dostanú prácu
 - zbrojiť – zbrojárske firmy v Martine, Dubnici, Považskej Bystrici → ľudia dostanú prácu
 - Baňa – stará sa o zamestnancov, stavia im byty (Partizánske), výroba chemických vlákien – vyrastie celé mestečko (Svit)
- do r. 1937 sa však nepodarí vrátiť hospodárske ukazovatele na úroveň roku 1928
- medzinárodná situácia je ťažká, ČSR chce dostať viac štátov do Trojzmluvy, ale nedarí sa im to; Spoločnosť národov nereaguje

1938

- marec – anšlus Rakúska

- apríl – v Karlových Varoch predloží Heleinova Sudetonemecká strana autonomistický program (v Sudetských oblastiach majú byť v štátnej správe len Nemci, sloboda hlásanie akejkolvek teórie, ...) – odmietnutý kvôli slobode hlásania akejkolvek teórie (šírenie fašizmu)
- Nemci v ČSR provokujú tunajšiu políciu, natáčajú filmy z bitiek a potom ich púšťajú v Nemecku
- máj – je vyhlásená čiastočná mobilizácia (ČSR sa bude brániť)
- august:
 - lord Runcinan (Anglicko) bol vyslaný, aby preskúmal situáciu okolo sudetských Nemcov, odporučil Prahe, aby prijala ich celý osembodový autonomistický program (zástupcovia HSL'S sa s ním chceli porozprávať o slovenskej autonómii, ale nebol ochotný – to nebola jeho úloha, na to bol nekompetentný)
 - reakcia Slovákov – manifestácia v Bratislave pri príležitosti 20. výročia Pittsburgskej dohody (až 100 000 ľudí), Mamatej doniesol originál Dohody z Ameriky do Bratislavy
- september:
 - v Norimbergu je zjazd NSDAP, Henlein je vyzvaný, aby robil tvrdý nátlak na vládu ČSR, aby naďalej zvyrazňoval neschopnosť ČSR vyriešiť si sama problémy
 - koná sa puč na vyhnanie úradníkov a polície zo sudetonemeckých oblastí
- 20. 9. – abdikácia Milana Hodžu
- 23. 9. – generál Ján Syrový – všeobecná mobilizácia
- 25. 9. – Poľsko a Maďarsko vzniesli pozemkové požiadavky na Slovensko
- 29. – 30. 9. – Mníchovská dohoda:
 - uskutočnenie politiky štyroch veľmocí (Mussolini)
 - zišli sa zástupcovia 4 štátov (Taliansko – Mussolini, Nemecko – Hitler, Anglicko – Chamberlain, Francúzsko – minister zahraničných vecí Daladier), aby vyriešili sudetonemeckú otázku
 - ČSR dostane ultimátum:
 - do 10 dní musí celé sudetské územie vystáhnovať, ale všetku vojenskú techniku tam musí nechať
 - všetci Nemci musia byť prepustení z úradov a z väzení, aby mohli ísť do Nemecka
 - niektoré obce si ešte môžu vybrať, či chcú patriť k ČSR alebo k Nemecku
 - do 3 mesiacov si musí vyriešiť svoje spory s Maďarskom a Poľskom
 - západné štáty toto spravili, aby predišli vojne, stále dúfali, že Hitler sa zastaví
- Beneš nakoniec prijme Mníchovskú dohodu a 5. 10. odstúpi a odletí do Londýna
- 30 000 ľudí sa muselo odsťahovať z pohraničných území → nespokojnosť
- 6. 10. – HSL'S vyhlási v Žiline autonómiu v rámci ČSR (iba 4 spoločné ministerstvá – vojny, telekomunikácií, zahraničia a financií), predsedom slovenskej 5-člennej vlády sa stane Jozef Tiso
- neskôr je Slovensko uznané aj medzinárodne
- 10. 10. – Komárno – diskusia o južných územiach s Maďarskom:
 - Maďari chcú, aby sme im odovzdali všetky obce, v ktorých žije nad 50 % Maďarov podľa sčítania z roku 1910
 - Slováci s týmto nesúhlasia, chcú to spraviť podľa nového sčítania (1934)
 - nedohodnú sa ⇒ Viedenská arbitráž
- Viedenská arbitráž – Ribentrop (nemecký predseda vlády) + Ciano (minister zahraničných vecí Talianska) – nadiktujú nám, ktoré územia máme odovzdať Maďarom
- u nás i v Čechách sú postupne rušené všetky strany, zostane iba HSL'S u nás a Národní sjednocení v Čechách
- Emil Hácha bol zvolený za prezidenta ČSR, Rudolf Beran (Národní sjednocení) sa stal ministerským predsedom ČSR
- december – rokovanie o rozpočte v ČSR → spory a problémy

1939

- aktivizujú sa radikáli z HSL'S (Vojtech Tuka, Alexander (Šaňo) Mach (veliteľ Hlinkových gárd), Ferdinand Ďurčanský), chcú nielen autonómiu, ale aj samostatnosť
- Nemcom to vyhovuje, Slovákom hovoria, že na tom nie je nič zlé, a Čechom, že majú v republike znova bordel a mali by si upratať
- Marcový víchor – nemecký plán – aktivity pripravené na marec v súvislosti so samostatnosťou Slovenska
- 10. 3. – Homolov puč (reakcia českej strany na radikálov) – hlavní slovenskí radikáli sú zatknutí, Jozef Tiso je odvolaný a predsedom vlády sa stáva Karol Sidor
- 12. 3. – Ferdinand Ďurčanský vyhlási z rakúskeho rádia Slovensko za samostatnú republiku a pošle telegram Nemcom, aby uznali Slovensko

- Karol Lidor túto správu nepotvrdí, Nemci odídu do Bánoviec za Tisom, zoberú ho do Berlína (13. 3. je už tam)
- Tisovi dajú na výber – buď vyhlási samostatný slovenský štát alebo bude ČSR obsadená Poľskom a Maďarskom
- Tiso odmieta, nakoniec dostane odklad do 14. 3. ⇒ zatelefonuje na Slovensko, aby sa zišlo mimoriadne zasadnutie parlamentu, cestuje na Slovensko, v parlamente prednesie poslancom rovnaké možnosti, aké boli dané jemu, poslanci ani nehlasujú, jednohlasne potvrdia vznik samostatného Slovenska povstaním (myslí sa ako zo stoličiek) (toto „hlasovanie“ sa nazýva aklamácia)
- 14. 3. – Emil Hácha je zavolaný do Berlína, má podpísať žiadosť o vojenskú pomoc od Nemecka, dostane porážku, nadopujú ho a podpíše
- 15. 3. – Nemci vstupujú na územie ČSR, je vyhlásený Protektorát Čechy a Morava (protektorát znamená, že sú v Čechách aj české aj nemecké úrady a sily, ale rozhodujúce slovo majú nemecké)

DRUHÁ SVETOVÁ VOJNA

(1. 9. 1939 – 8. 5. 1945 (2. 9. 1945))

- je to nielen vojna vojsk, ale aj informačných služieb – obrovské množstvo ľudí z Nemecka, Veľkej Británie, USA, ... sa snažilo získať tajné informácie svojho nepriateľa, rozlúštiť jeho správy, ...

PRÍČINY

- chyby vo versailskej zmluve ohľadne Nemcov:
 - nemajú šancu splácať reparácie (nemajú na ne peniaze)
 - strácajú loďstvo, majú iba 100 000 armádu
 - Rakúsko sa nesmie spojiť s Nemeckom (ale nakoniec sa spojili)
- svetová hospodárska kríza → aktivita radikálov (hovoria, že pluralitný systém je zlý ⇒ chcú fašizmus)
- Spoločnosť národov – je nefunkčná, neschopná riešiť problémy, nahráva agresorom
- appeasementská politika
- strach z komunizmu – predpoklad západných štátov, že sa Nemci budú orientovať na východ (a zrušia komunizmus v Rusku) a na západ nepôjdu
- neschopnosť demokratických síl (sú slabé)
- Japonci a Nemci chcú nadradenosť a väčší životný priestor

PREHĽAD

1. obdobie (1. 9. 1939 – 22. 6. 1941) – končí začatím plánu Barbarossa
2. obdobie – rôzni historici → viac alternatív:
 - a) 22. 6. 1941 – 6. 12. 1941:
 - končí odrazením nemeckého útoku na ZSSR (Hitler urobil chybu – nepovedal kvôli utajeniu Japoncom, že mieni zaútočiť na ZSSR, a potom ich už nepresvedčil, aby zaútočili spolu s ním ⇒ Rusi si presunuli vojská z východu na západ; taktiež nedovolil svojim vojakom žiadne zimné oblečenie)
 - 7. 12. 1941 – útok Japoncov na Pearl Harbour
 - 8. 12. 1941 – vstup USA do vojny
 - b) 22. 6. 1941 – február 1943:
 - veliteľ nemeckých vojsk Paulus kapituluje
 - od novembra 1942 do 2. 2. 1943 boli Nemci obkľúčení v Stalingrade, z 330 000 prežilo 6 000 (hlavne vďaka leteckému mostu (aspoň myslím, že sa to tak volá))
 - november 42 – v Maroku podnikla angloamerická posádka útok proti Talianom, ktorým pomáhal výborný nemecký generál Romel
 - c) 22. 6. 1941 – júl 1943 – končí tankovou bitkou pri Kursku
3. obdobie – v Európe do 8. 5. 1945 (kapitulácia Nemecka), vo svete do 2. 9. 1945 (kapitulácia Japonska)

PRIEBEH

1939

- apríl – Nemci chcú vytvoriť koridor cez Poľsko a pripojiť slobodné mesto Gdansk, Poliaci nesúhlasia ⇒ sú ohrození Nemcami
- apríl – Mussolini obsadí Albánsko (je pripojené k Taliansku)
- jar – zmluva medzi Poľskom, Francúzskom a Anglickom o pomoci Poľsku; neskôr sú uzavreté podobné zmluvy s Rumunskom a ZSSR
- 23. 8. – **Ribbentrop-Molotov pakt** medzi Nemcami a Rusmi o neútočení; tajné dodatky:
 - rozdelenie Poľska na tri časti (nemeckú, ruskú a generálny guvernát)
 - Nemci nebudú protestovať, keď si Rusi budú rozširovať západné hranice
- **útok na Poľsko (Fallweiß):**
 - Nemci prezliekli svojich väzňov za poľských policajtov a poslali ich zaútočiť na poľský vysielateľ ⇒ „nestabilita“
 - **1. 9. – Nemci útočia na Poľsko**

- **3. 9. – do vojny sa zapájajú Francúzsko a Anglicko**, ale nič nerobia (vojna v sede, podivná vojna – Angličania vedú iba ponorkovú vojnu a tým sťažujú zásobovanie nemeckej armády, ale inak sa nič na západnom fronte nedeje), zaviazu sa, že budú bojovať až kým úplne nezničia fašizmus
- 17. 9. – Rusi zaútočia na Poľsko, v priebehu septembra **Poľsko padne**
- november – začiatok fínskej vojny (v Leningrade):
 - vojna medzi Rusmi a Fínmi
 - Rusi majú nedostatočnú armádu, vyhrávajú až v marci 1940 a rozširujú si územie
 - apríl – máj 1940 – ZSSR získava územie Estónska, Litvy, Lotyšska, Moldavska

1940

- apríl – Nemci obsadia Gdansk, padlo Dánsko
- apríl – máj:
 - Nemci zaútočia na nórsky prístav Narvik (kamufláž za Anglicko), chcú železnú rudu
 - Quisling (nórsky fašista) ich tam už čakal, potom dostal na starosti územie Nórska
- Chamberlain padá, nastupuje Churchill, sklamanie pre Hitlera (Churchil sa chce aktívne zapojiť do vojny)
- **10. 5. – 22. 6. – plán dobytia Francúzska (Fallgeld):**
 - obsadenie Beneluxu
 - Dankernom – Hitler zastaví armádu, lebo chce, aby sa zachránila obklúčená anglická (a sčasti aj Francúzska) armáda (ráta s tým, že sa potom Angličania nebudú chcieť zapojiť do vojny)
 - zachránil sa tu aj francúzsky generál de Gaulle a jeho armáda, potom útočil na Hitlera z Afriky
 - **22. 6 – Francúzi kapitulujú** (kapituláciu im dá Hitler podpísať v tom istom vlaku, v ktorom muselo aj Nemecko na konci 1. svetovej vojny), sever patrí Nemcom a zo zvyšku vzniká Vichystický štát s hlavným mestom Vichy, v ktorom vládne tu Peterin
- **Mussolini** vidí úspech Nemcov a **zapája sa do vojny proti Francúzsku**
- **Franco (Španielsko) odmieta zapojenie do vojny** – chce pokoj po náročnej občianskej vojne
- **Hitler sa otáča proti Veľkej Británii:**
 - pokusy presvedčiť Churchilla, aby sa nezapájal do vojny neboli úspešné (Hess – letel do Anglicka, aby ich presvedčil a uväznili ho)
 - chce ju najprv letecky oslabiť a potom sa na nej vylodiť
 - **august – október – letecké útoky nie sú veľmi úspešné** (Angličania majú schopnú obranu)
 - **Hitler musí zatiaľ inváziu na Britské ostrovy odložiť** (prvý vážny neúspech Nemecka vo vojne)
- jeseň – **do Osi sa pripájajú Maďari, Rumuni a Slováci**
- Os – Taliani majú získať územia v Afrike, Japonci v Ázii a aj časť Indie a Nemci druhú časť Indie
- október – Mussolini útočí na Grécko, prehráva a musí sa stiahnuť

1941

- marec:
 - Bulharsko sa pridáva ku krajinám Osi
 - vláda v Juhoslávii padá, nová je anglicky orientovaná, plán 25 (Nemecko) – počas apríla táto vláda padá a Hitler si dosadí vlastnú, Jozef Broz Tito je vodcom partizánov, Chorváti sú fašisticky orientovaní a ostatní ich volajú „ustašovci“
 - nemecký útok na Grécko, 1. 5. Grécko padá, nemecký výsadok na Krétu je úspešný
- november – Taliani sú zatlačení Angličanmi v Egypte (Tobruk), na pomoc im prichádzajú Nemci
- **plán Barbarossa (pád ZSSR):**
 - autori: Halder, Paulus, Brauchitsch
 - Hitler chce dobyť celé územie ZSSR až po Ural, predpokladá, že na to použije 150 – 160 divízií a že behom 7 – 15 týždňov (do novembra, pretože sa bál sa zimy – zakázal zimné oblečenie) bude celé územie dobyté
 - Hitler klame Stalinovi, že ide iba na hranice ZSSR a potom sa otočí na Perzský záliv (keby tak naozaj spravil, mal by ešte šancu vyhrať vojnu – Angličania neboli schopní obrany), Stalin mu uverí (ignoruje varovania generálov)
 - tri prúdy útoku – na Petrohrad, na Moskvu a na Ukrajinu (z tade ku Kaspickému moru)
 - od 1. 6. – Archangelsk, Astrachán (pohraničné oblasti) – čistiaca vojna, budovanie ciest, Rusi sú prvé dni dezorientovaní
 - **22. 6. – začiatok útoku na ZSSR**, Churchill ide na pomoc

- 24. 9. – rokovanie ZSSR, USA a Anglicka v Moskve, Rusi vstúpia do Atlantickej charty (spojenectvo USA a VB, vznikla 14. 8. 1941), začnú dostávať materiálnu a vojenskú pomoc (500 tankov a 400 lietadiel mesačne)
- významní generáli, o ktorých sa Stalin opiera – Žukov, Vasiljevsky, Šapošnikov
- do augusta vyzerajú Rusi beznádejne, Nemci vstupujú pokojne dovnútra, majú 3 000 000 zajatcov a zle s nimi zaobchádzajú
- Nemci zajmú aj Stalinovho syna, chcú zaňho niečo získať, ale Stalin poprie, že má syna
- po vojne sú Rusi zajatí Nemcami cez vojnu poslaní späť do ZSSR, ale keďže nebránili vlast', pošle ich ruská vláda na Sibír

ZSSR			
Rok	1941	1943	1945
Ľudia	2,9 mil.	6,4 mil.	6,5 mil.
Tanky	1 800	9 200	12 900
Delá	37 000	103 000	108 000
Lietadlá	1 500	8 300	15 000
Nemecko			
Rok	1941	1943	1945
Ľudia	5,5 mil.	5,3 mil.	3,1 mil.
Tanky	3 700	5 800	3 900
Delá	47 000	56 000	28 000
Lietadlá	4 300	2 900	1 900

- **december – zlom vo vojne:**
 - **Hitlerovi sa nepodarí dobyť Moskvu** ⇒ zlom v Nemeckom útoku na ZSSR (8. 12. – nemecká armáda prechádza do obrany)
 - **7. 12. – japonský útok na Pearl Harbor**
 - **8. 12. – vstup USA do vojny (Roosevelt)**
- koncentračné tábory: Osvienčim, Treblinka, Terezín, Dachau, ... (táto poznámka patrí všeobecne k vojne, nie k roku 1942)

1942

- **vojna Japoncov v Ázii:**
 - úspech útoku na Pearl Harbor bol pre Japoncov obrovskou morálnou injekciou, ale Američanom ním nespôsobili veľké straty
 - **vedú vojnu strašným spôsobom – dost' sebevražedne a aj keď dobyli rozsiahle územia, nebola šanca, aby si ich udržali**
 - porady – generálny štáb nesmel prehovoriť na cisára a cisár zase na generálny štáb ⇒ rozprávali sa cez poslíčka; generáli vlastne nemohli vysloviť svoje pochybovačné názory ohľadom schopností japonskej armády, lebo im za ne hrozila smrť
 - majú málo surovín ⇒ všetky útoky sú obmedzené ropou atď.
 - **leto – je dobytá Indočína (Francúzsko), Indonézia (Holandsko) a Filipíny**
 - **úspechy USA:**
 - **jún – bitka o Midway**
 - **bitka v Koralovom mori, pri Guadalcanale**
- Rusko:
 - Nemci stratili záujem o Moskvu
 - **august – Nemci idú k Stalingradu**
 - **november – 2. 2. 1943 – Nemci obklúčení v Stalingrade** (dostali sa do kotla), z 330 000 bolo asi 110 000 zajatých a v konečnom dôsledku prežilo asi 6 000
- Afrika:
 - **Taliani a nemecký generál Romel útočia, dobyjú Tobruk a aj El Alamein (pri Káhire)**
 - **november – angloamerickej posádky v Maroku a Alžírsku, získajú späť El Alamein**
- **od novembra prechádzajú krajiny Osi do obrany, námorne sú však Nemci stále v prevahe**

1943

- **Hitler** začína **totálnu vojnu** – jeho **ustupujúce vojská ničia okolitú krajinu**, aby bola všetkým nanič (keď nie ja, tak nikto)
- v Nemecku sa už aj ženy účastnia na výrobe zbraní
- nemeckému vojsku spôsobujú veľké straty ukrajinskí a bieloruskí partizáni
- **júl – Kurský oblúk** (tanková bitka):
 - Hitler chce zovrieť ruské vojsko do klieští a zničiť
 - Rusi však vedia o plánoch Nemcov, začnú skôr, zaútočia aj na psychiku Nemcov (sirény, svetlomety, ...) a **Nemcom sa plán nevydarí**
- Churchill a Roosvelt sa dohodnú, že sa z Afriky vylodia na Sicílii, dobyjú Taliansko, oslobodia Balkán a potom sa vrhnú na Nemecko, Rusko sa oslobodí samo (bola aj myšlienka vzniku nového frontu na atlantickom pobreží, ale Churchill sa bál, že nie sú dost' silní; tiež nechce, aby ruské vojská išli do Európy – šírili by komunizmus)
- **júl – akcia Húsky** – angloamerické vojská sa vylodia na Sicílii, taliansky kráľ Viktor Emanuel zosadí Mussoliniho, premiérom sa stane generál Badoglio (má sa rozhodnúť, či sa pripojí k Spojencom, alebo vystúpi úplne z vojny)
- situáciu vyriešia **Nemci – oslobodia Mussoliniho (pilot Scorceny), obsadia Taliansko, Mussolini sa stáva premiérom** (vzniká republika Salo)
- námornú prevahu už majú Spojenci (rozlúštili kód, ktorým sa Nemci dorozumievali a boli vždy dopredu informovaní)
- **1. 12. – Veľká trojka (Stalin, Churchill, Roosvelt) sa stretla v Teheráne:**
 - dohodnú sa, že bude otvorený druhý front (atlantické pobrežie), viesť ho budú Eisenhower a Montgomery
 - **plán Overlord – vylodenie na atlantickom pobreží – je naplánovaný na 1. 5. 1944**
 - otázka čo s Nemeckom po vojne:
 - Stalin – má zostať jednotné
 - Churchill – rozdeliť Nemecko na severnú a južnú časť, južná vytvorí s Rakúskom, Československom, Bulharskom a Rumunskom Podunajskú konfederáciu
 - Roosvelt – rozdeliť na okupačné zóny
 - dohodnú sa, že treba vytvoriť lepšie fungujúcu medzinárodnú spoločnosť, ktorá bude disponovať aj vlastným vojskom
 - Stalin chce získať kus Poľska, Poliakom za to chce dať kus Nemecka (po Odru a Nisu)
 - Stalin sa zaviazal, že po skončení vojny v Európe vyhlási do troch mesiacov vojnu Japonsku (mal s nimi dohodu o neútočení)

1944

- **plán – oslobodiť ZSSR (10 úderov)**
- **august – ZSSR oslobodené**
- Rusi sa rozdelia na dve skupiny:
 - **1. skupina ide na Balkán** (august – oslobodené Rumunsko, september – oslobodené Bulharsko, Juhoslávia sa oslobodí sama s malou pomocou od Rusov)
 - **2. skupina** je požiadaná velením SNP, aby nám pomohla, **6. 10. sú sovietske vojská spolu s našimi prvýkrát na našom území** (československý domáci a zahraničný (vláda v Londýne) odboj spolupracuje ⇒ nikto nepochybuje, že vznikne znova ČSR)
- zistí sa, že 22 000 poľských dôstojníkov zavraždili Rusi (nie Nemci, bolo to ututlané), poľská vláda v Londýne odmietne komunikovať so ZSSR o oslobodení Poľska a z toho vznikne tragédia: Angličania nestihnú Poliakov pomôcť a Rusi sa zastavia pred Varšavou ⇒ Nemci utopia Poliakov v krvi
- **6. 6. – plán Overlord** (nezačal 1. 5., ako chceli):
 - účastnia sa na ňom USA, Anglicko a tiež Francúzsko (generál de Gaulle)
 - **v priebehu roku je oslobodené celé Francúzsko a krajiny Beneluxu**
 - **postup Spojencov sa zastaví v Ardénach**, kde na nich prekvapujúco **zaútočil Hitler** (nepoužíval na komunikáciu techniku, takže o tom nevedeli)
 - spojenecké vojská sú ohrozené, **Churchill žiada Stalina, aby urýchlil svoje prípravy na útok**
 - november – Churchill letí do Moskvy, so Stalinom si dohodne sféry vplyvu na Balkáne:
 - v Rumunsku a Bulharsku má vplyv na vývoj Rusko z 90 % a Anglicko z 10 %
 - v Grécku má vplyv na vývoj Rusko z 10 % a Anglicko z 90 %
 - v Maďarsku a Juhoslávii má vplyv na vývoj Rusko z 50 % a Anglicko z 50 %

- **január 1945 – Viselsko-oderská operácia – Stalin útočí na Nemecko, zachráni Spojencov** (Hitler musel premiestniť časť svojich vojsk)

1945

- december 1944 – spojenecké vojská sa zastavili v Toskánsku, Taliansko je stále v rukách Mussoliniho
- 1945 – Mussolini uteká, chytia ho a zavesia za nohy prezlečeného za ženu
- **začiatok roku – beží ešte Viselsko-oderská operácia**
- **dobytie Berlína:**
 - **pripadne Rusom** (generál Bradley vyhlásil, že Angličania na to nemajú dosť ľudí)
 - **straty Rusov – 600 000**
 - Hitler sa ožení a potom zavraždí svoju manželku a tiež seba
 - Göbels – zavraždí celú svoju rodinu (a seba)
 - Bohrmann, Göring, Himler sa snažia ujsť, chytení, Himler spácha samovraždu, Göringa neskôr súdia
- **8. 5. – nemecká armáda kapituluje** – Hitler odkázal správu vojska admirálovi Dönizovi, Jódla a Keitel podpíšu kapituláciu
- **pražská operácia** je ukončená až 9. 5., bojuje sa až do 11. 5.
- Japonci sa nechcú vzdať
 - Truman (nový americký prezident, Roosevelt umrel) dostane potvrdené od Oppenheimera (vedúci výskumu), že jadrová zbraň je pripravená, rozhodne sa ju použiť (argument – skončiť vojnu a tým znížiť počet obetí)
 - **6. 8. – Hirošima, 9. 8. – Nagasaki**
 - japonská generalita sa aj tak odmieta vzdať
 - **14. 8. vyhlásili Sovieti vojnu Japoncom** a zahájili pozemný útok na Mandžusko
 - **2. 9. – Japonsko podpísalo kapituláciu** na americkej lodi Missouri

POLITICKÉ ROKOVANIA

- **14. 8. 1941 – Atlantická charta:**
 - najprv ju podpísali USA a Anglicko, 24. 9. 1941 aj ZSSR a 1. 1. 1942 ďalších 26 štátov
 - predloha budúcej charty OSN
 - všetci, ktorí ju podpísali, súhlasili s tým, že:
 - neuzavrú žiadny separátny mier s fašistami a budú bojovať až do úplnej likvidácie fašizmu
 - mier bude bez anexií a kontribúcií
 - uznávajú zmenu hraníc iba so súhlasom obyvateľstva
 - všetky štáty majú právo slobodne obchodovať
 - moria sú absolútne slobodné
 - idea postupného odzbrojovania ľudstva
- **1. 12. 1943 – Veľká trojka (Stalin, Churchill, Roosvelt) sa stretla v Teheráne:**
 - dohodnú sa, že bude otvorený druhý front (atlantické pobrežie), viesť ho budú Eisenhower a Montgomery
 - plán Overlord – vylodenie na atlantickom pobreží – je naplánovaný na 1. 5. 1944, uskutočnený 6. 6. 1944
 - otázka čo s Nemeckom po vojne:
 - Stalin – má zostať jednotné
 - Churchill – rozdeliť Nemecko na severnú a južnú časť, južná vytvorí s Rakúskom, Československom, Bulharskom a Rumunskom Podunajskú konfederáciu
 - Roosvelt – rozdeliť na okupačné zóny
 - dohodnú sa, že treba vytvoriť lepšie fungujúcu medzinárodnú spoločnosť, ktorá bude disponovať aj vlastným vojskom
 - Stalin chce získať kus Poľska, Poliakom za to chce dať kus Nemecka (po Odru a Nisu)
 - Stalin sa zaviazal, že po skončení vojny v Európe vyhlási do troch mesiacov vojnu Japonsku (mal s nimi dohodu o neútočení)
- **február 1945 – Krymská schôdzka Veľkej trojky (v Jalte):**
 - je určená hraničná čiara od Rostocku po Terst, na ktorej sa majú Spojenci stretnúť pri oslobodzovaní Európy (keby sa plietli jeden druhému pod nohy, nebolo by to príliš dobré a možno by sa aj navzájom pobili)
 - 4 (+ 1) déčok:
 - decentralizácia – Rakúsko, Nemecko a ich hlavné mestá budú každé po vojne rozdelené na 4 okupačné zóny (anglickú, sovietsku, americkú a francúzsku)
 - demilitarizácia – úplný zákaz zbraní
 - denacifikácia – zrušenie nacizmu, úradov (ľudí)
 - dekartelizácia – zlikvidovania firiem, ktoré profitovali na vojne
 - (demokratizácia)
 - Sovieti nedostali povolenie na úpravu hraníc
 - Deklarácia o oslobodenej Európe:
 - právo na sebaurčenie pre každý európsky národ
 - Stalin si to vysvetlil tak, že po hraničnú čiaru má Rusko dozerať na všetky štáty a za ňou zase USA (z toho neskôr vyplynula dipolarita sveta)
 - štáty Osi dostali ešte jednu možnosť – ak vyhlásia Nemecku do 1. 3. 1945 vojnu, budú prijaté do OSN
- **júl – august 1945 – schôdzka Veľkej trojky – Stalin, Truman (Roosvelt zomrel) a Churchill (počas rokovaní prehral voľby a bol nahradený Attleem) – sa stretla v Postupine:**
 - 4 déčka boli znova schválené
 - bola schválená Kontrolná rada – najvyšší orgán Nemecka – v ktorom budú zasadať generáli zo všetkých štyroch zón Nemecka (mala kontrolovať a rozhodovať vážnejšie spory a zmeny)
 - Sovieti dostali právo na demontáž a odvoz nemeckého priemyslu (tým vlastne Nemcom pomohli, lebo sa u nich začalo stavať s najnovšou technológiou) a ostatné zóny im tiež mali odvádzať reparácie v naturáliách
 - zmena hraníc ZSSR nebola schválená, ale Stalin ju aj tak previedol (zobral si kus Poľska a Poľsku dal kus Nemecka – po rieky Odru a Nisu) a schválená bola až r. 1972
- **25. 4. 1945 – zástupcovia 51 štátov sa stretli v San Franciscu a podpísali Chartu OSN**
- **26. 9. 1945 – ratifikácia Charty OSN**
- **1947 – rokovania s porazenými (Fíni, Maďari, Taliani, Rumuni, Bulhari)**

SLOVENSKÝ ŠTÁT

(14. 3. 1939 – 4 (5). 9. 1945)

- vznik Slovenského štátu – pozri 30. roky v ČSR – roky 1938 a 1939
- 18. 3. 1939 – Ochranná zmluva:
 - podpísaná Ďurčanským a Ribbentropom
 - Nemecko sa zaväzuje, že garantuje celistvosť a suverenitu nášho štátu
 - Slovensko poskytne územie po Karpaty Nemecku ako ochrannú zónu – slovenskí obyvatelia sa vysťahujú, Nemci si tam postavia vlastné zariadenia a opevnenia a celé územie bude spadať pod nemeckú jurisdikciu
 - slovenská zahraničná politika bude realizovaná až po dorozumení s Nemeckom (toto chcel Ďurčanský porušiť – išiel presvedčiť Francúzov a Angličanov, že Slovensko sa už nebude účastniť nemeckých útokov; júl – Hitler si pozval Tisa a Tiso musel odvolať Ďurčanského a na jeho post sa dostal Vojtech Tuka)
 - Slovensko sa zaviazalo, že bude koordinovať vojenské akcie s Nemeckom
- atmosféra na Slovensku:
 - politici mali zo vzniku Slovenského štátu každý iné pocity
 - obyvateľstvo bolo vo všeobecnosti nadšené, jedným z dôvodov bolo aj vyriešenie otázky pracovných miest (začala výroba zbraní, pracovať sa dalo aj v Nemecku, roľníci mohli lepšie prosperovať, lebo stratou južného územia Slovenska sa stratila aj veľká časť konkurencie)
 - neutrálny názor – inteligencia – boli zvyknutí na demokraciu a jediná strana im nebola po vôli
 - opozícia:
 - komunisti – začali vytvárať ilegálne bunky a robiť odboj
 - sociálna demokracia (sčasti)
 - ľudia zo zmiešaných rodín
 - Česi na našom území (120 000)
 - Židia na našom území (140 000)

Ústava

(21. 7. 1939)

- autor – dr. Mederly – jeho reč:
 - odmieta socializmus – nepáči sa mu zavrhovanie súkromného majetku a kolektivismus
 - odmieta demokraciu – hovorí, že nie je zlá, ale zneužívajú ju silní voči slabým, nepáči sa mu, že trh rozhoduje
 - chce stavovskú spoločnosť – iba jedna politická strana, odpolitizovanie hospodárstva, ľudia rozdelení do stavov (profesných združení) (od Mussoliniho)
- preambula – ideál kresťanskej, sociálne spravodlivej a stavovskej spoločnosti, Slovensko bude republikou
- 12 hláv
- 1. hlava – o štátnej moci:
 - Slovenský štát je republika
 - na čele Slovenského štátu je prezident (Tiso)
 - výkonodarnú moc má v rukách Vláda
 - zákonodarnú moc má v rukách prezident, Snem (predseda – dr. Sokol) a Štátna rada
 - štátne znaky
- 2. hlava – Snem – 80 poslancov, ktorí sú volení vo všeobecnom, priamom, rovnom a tajnom hlasovaní
- 3. hlava – prezident – bezúhonný občan nad 40 rokov, ktorý je volený Snemom na 5 rokov (v skutočnosti však žiadne voľby neboli) a maximálne dvakrát za sebou
- 4. hlava – vláda
- 5. hlava – Štátna rada:
 - 6 členov menuje prezident, 10 členov menuje HSL'S, po 1 členovi menujú registrované strany národnostných skupín, členmi sú aj predseda vlády a predseda Snemu, po 1 členovi menujú stavy
 - má právo odvolať a trestne stíhať prezidenta, členov vlády a poslancov, zostavuje kandidátku, má právo podávať Snemu návrhy a vyjadriť dobrozdanie Snemu a prezidentovi
- 6. hlava – politické strany – iba HSL'S a registrované strany národnostných skupín – maďarská (Esterházy) a nemecká (Franz Karmazín)
- 7. hlava – stavy:

- 1) roľníci (poľnohospodári)
 - 2) priemyselníci
 - 3) obchodníci, živnostníci
 - 4) bankovníci, peňažníci, poisťovníci
 - 5) slobodné povolania (umelec, lekár, právnik, ...)
 - 6) verejní zamestnanci, osvetoví pracovníci
- 10. hlava – základné práva a povinnosti:
 - muži majú vojenskú povinnosť
 - každý občan má povinnosť zúčastniť sa pomocnej služby (aj ženy)
 - práca je povinná, občania musia platiť dane a poplatky
 - vlastníctvo má sociálnu funkciu a zaväzuje majiteľa narábať s ním v záujme všeobecného dobra
 - občania majú povinnosť starať sa o výchovu a školenie svojich detí
 - štát zaručuje ochranu života, slobody a majetku pre všetkých občanov
 - vykorisťovanie sociálne slabých občanov sa zakazuje
 - štrajky sú zakázané, rušenie pracovných miest sa zakazuje
 - náboženstvo je povinné na základných a stredných školách

Židovská otázka

- Židia boli od spoločnosti oddelení už po tisícročia – boli to monoteisti, robili si obriezku, izolovali sa aj sami, neradi sa ženili s nežidom, ...
- Slovákom vadí na Židoch:
 - že sú málo nacionálni – hlásili sa maďarskej, nemeckej alebo československej národnosti, slovenskú národnosť neprijali, neboli v HSL'S
 - že obsadzujú povolania ako obchodník (vyciciavajú), právnik, lekár, farmaceut, umelec (má to historický pôvod – v stredoveku nemohli pracovať na pôde, lebo ich prísaha sa nepočítala (zradili Ježiša), a preto pracovali v mestách a obsadzovali spomínané povolania)
 - že tvoria iba 4 % populácie, ale disponujú 35 % národného hospodárstva
- postupne vznikali protižidovské zákony (napr. 2 arizačné zákony – Židia nesmú byť majoritnými vlastníckmi akéhokoľvek majetku, najprv si mohli nájsť arizátora (1. arizačný zákon – 1939), neskôr im ho už udeľoval štát (2. arizačný zákon – 1941))
- súhrnný dokument protižidovských zákonov – Židovský kódex (9. 9. 1941):
 - každý, kto má do tretieho kolena v rodine židovskú ženu, je Žid
 - Žid nesmie vlastníť absolútne žiadny majetok
 - každý Žid musí chodiť označený Dávidovou hviezdou
 - Židia nesmú navštevovať vysoké ani stredné školy, mali však vlastné základné školy
 - Židia majú zákaz vstupu na verejné miesta
- keďže Židia už nemali z čoho ani poriadne žiť, nastali s nimi problémy, museli ich odvážať do táborov, kde sa o seba mali postarať
- boli sme jediný štát nepriamo okupovaný Nemeckom, ktorý ponúkol Židov do Nemecka (naša vláda za každého platila 100 DM a myslela si, že Nemci zriadujú židovský štát)
- 1. 1. 1942 – nemecký zákon Konečné riešenie – definitívna likvidácia všetkých európskych Židov
- marec – október 1942 – 58 000 Židov je od nás deportovaných (už vznikajú negatívne reakcie slovenského obyvateľstva, ale stále sú upokojuvané tým, že v spoločnom štáte im bude lepšie)
- Tiso chcel zachrániť konvertovaných Židov, ale nepodarilo sa mu to
- cirkev ho žiadala, aby odstúpil (bol kňaz) a nezahanboval ju, on však nechcel (hovril, že je menšie zlo, Tuka by bol horší), r. 1947 pápež odklepol jeho trest smrti
- október 1942:
 - dvaja Slováci ušli z nemeckého tábora a Tiso sa konečne dozvedel, že sa žiaden štát nevytvára, že sú to jednoducho likvidačné tábory
 - vtedy požiadal Nemcov, aby sa mohol ísť pozrieť na nejaký tábor, Nemci odmietli, deportácie zastavené
- ešte aj po SNP (nemecká okupácia) bolo deportovaných ďalších 16 000 Židov
- zo všetkých deportovaných Židov to prežilo asi 400 (0,5 %)

Odboj, SNP

Zahraničný odboj

- a) západ:
- v Londýne je Hodža, Šrámek a Beneš, po páde Francúzska za nimi príde aj Osuský
 - nepohodnú sa ohľadne čechoslovakizmu (Beneš sa ho nechcel vzdať), Hodža a Osuský odchádzajú do Ameriky
- b) východ – Moskva – komunistický odboj, za sovietske Slovensko – Fierlinger, Klement Gottwald, Karol Šmidke
- argumenty, prečo mali právo na povstanie:
 - Slovensko je okupované, nebojujú proti vlastnej vláde (je iba bábková), ale proti Nemecku
 - ľudské práva sú porušované
 - cieľom je tiež presvedčiť zahraničie, že Slováci chcú demokraciu
 - júl 1941 – USA, Anglicko a ZSSR:
 - uznajú londýnsku vládu (Beneš – prezident, Šrámek – predseda vlády)
 - vyhlásia Mnichovskú dohodu a nasledujúce rozhodnutia (Viedenská arbitráž) za neplatné
 - všetky centrá odboja sa rozhodnú podporiť londýnsku vládu

Domáci odboj

- a) komunistický odboj (od 1941):
- podporuje Londýn, ale dúfa v „červené“ ČSR, v dva rovnocenné národy (rovný s rovným)
 - organizovaný – sú tu 4 ústredné výbory, ktoré sú postupne likvidované
 - Ján Osoha, Ludvík Bernarda
 - 5. ilegálny ústredný výbor – zorganizuje SNP, sú tu Karol Šmidke (z Moskvy), Gustav Husák (Gamčák) a Ladislav Novomeský
- b) občiansky (demokratický) odboj:
- neorganizovaný, tvorený individuálmi s kontaktmi
 - Vavro Šrobár, Květoslava Viestová (sestra generála Viestu)
 - organizácia Flóra (Viestová) pomáhala ľuďom utiecť pred trestom zo Slovenska
 - december 1943 – Teherán
 - 12. 12. 1943 – Beneš podpisuje v Moskve zmluvu o vojnovnej a povojnovej spolupráci so ZSSR
 - 24. 12. 1943 – Vianočná dohoda (občiansky a komunistický odboj sa splnili):
 - uznávajú Londýnske centrum
 - ČSR bude sociálne spravodlivý štát, rovný s rovným
 - reprezentovať Slovákov môže len Slovenská národná rada (už po tretíkrát vyhlásené – predtým: 1848, 1919)
 - SNR vzniká z ľudí, ktorí podpísali Vianočnú dohodu (50 % z komunistického odboja, 50 % z občianskeho odboja)
 - cieľom je pripraviť celonárodné povstanie
 - podpisujúci: predstavitelia komunistického odboja, Letrich (neskôr predseda Demokratickej strany), Josko
 - apríl 1944 – vzniká vojenské ústredie

SNP

(29. 8. 1944 – 27. 10. 1944)

- 3 zložky, ktoré ho organizujú: partizáni, SNR, vojaci
- vznikajú Národné výbory, ráta sa s podporou našich dvoch divízií na východe
- 2 varianty, čo robiť:
 - a) počkať na Sovietov a urobiť im cestu
 - b) počkať, kým Nemci obsadia naše územie a potom proti nim bojovať
- príprava a organizácia SNP – Rudolf Viest, Ján Golian
- povstalci nemali ako koordinovať svoje akcie so Sovietmi, minister obrany (!) Čatloš im požičal lietadlo a do ZSSR leteli dve delegácie (Čatlošova a partizánska) (začiatok augusta 1944), každá s iným programom; všetci sú však zatknutí a trvá veľmi dlho, kým sa vysvetlí, kto sú (zatiaľ sú už u nás Nemci)
- 12. 8. 1944 – vyhlásené stanné právo

- 25. 8. 1944 – partizáni prepadnú nemecký vlak, to je posledná kvapka, Nemci vyhlásia, že slovenská vláda nie je schopná udržať si svojich obyvateľov na uzde a Tiso je nútený požiadať Nemecko o pomoc
- 28 – 29. 8. 1944 – Nemci prichádzajú na naše územie ⇒ musí sa použiť 2. variant
- 1. 9. 1944 – SNR vyjde z ilegality, vyhlási sa jediným zákonodarným orgánom na celom území Slovenska
- výkonodarným orgánom je Zbor povereníkov
- plán – Sovieti mali iba spacificikovať bezpečnostné zložky a front sa mal posunúť na západ
- naše 2 divízie (mali byť aktívne na východe) – jeden veliteľ vyhlási, že je nevhodná doba a nepripojí sa k SNP, druhý odletí do ZSSR a jeho divízia sa rozpadne (časť sa vzdá a časť sa pripojí k SNP) ⇒ SNP prebehlo iba na Strednom Slovensku
- bojiská: Strečno, Telgárt, Tisovec, Ostrô
- 8. 9. 1944 – Sovieti nám idú na pomoc spolu s 1. československým armádnym zborom (Karpatsko-duklianska operácia), zvolia si zlú trasu (nejdú cez Karpaty, ale cez Poľsko a cez Maďarsko (kľeštiky)), je veľa strát
- 6. 10. 1944 – prvýkrát prekročená slovenská hranica (Deň armády)
- 26. 10. 1944 – Nemci dobjú Banskú Bystricu
- 27. 10. 1944 – prechádzame na partizánsku formu boja

SVET PO 2. SVETOVEJ VOJNE

CHARAKTER SVETA PO 2. SVETOVEJ VOJNE

- 5 víťazi 2. svetovej vojny (USA, ZSSR, Francúzsko, Anglicko, Čína) tvorí 5 stálych členov Bezpečnostnej rady
- skutoční víťazi sú však len dvaja (USA, ZSSR), pretože ostatné víťazné štáty majú problémy:
 - Francúzsko, Anglicko:
 - ekonomické dlhy
 - boj kolónií za nezávislosť (napr. konflikt medzi Vietnamom a Francúzskom trvá až do r. 1954, kedy Francúzsko definitívne stratí Vietnam; Francúzi bojovali aj o Afriku; Angličania prenechali v zmysle Atlantickej charty Indiu jej obyvateľom)
 - Čína:
 - politická strana Kvo-min-tan (líder – Čan-kaj-šek) je demokraticky orientovaná, Komunistická strana Číny (líder – Mao-ce-tung) je zase komunisticky
 - začne medzi nimi boj
 - 1949 – Mao-ce-tung vyhrá, Čína sa stáva prokomunisticky orientovanou
- ZSSR:
 - pripisujú sa im najväčšie zásluhy
 - obrovská vojenská sila (5 000 000 vojakov)
 - obrovské územie, obrovský potenciál
 - myslia si, že prirodzenou evolúciou musí dôjsť k nástupu socializmu (skôr alebo neskôr) ⇒ ich cieľom je socialistická revolúcia
 - idea – vznikne Svetová socialistická sústava (SSS) a keďže nebudú triedne (zrušené súkromné vlastníctvo) ani názorové rozdiely, nebudú ani vojny
- USA:
 - po vojne nepoškodené, je tu 60 % svetovej priemyselnej výroby
 - disponovali dvoma tretinami svetových zásob zlata
 - monopol jadrovej zbrane
 - menia svoju predvojnovú politiku, prestávajú sa izolovať, úlohou USA je po celom svete napomáhať demokracii
 - 1949 – okolo 500 vojenských základní
 - vojensko-priemyselný komplex vyvíja tlak na vládu, aby stále bojovala (aby mali objednávky na zbrane)

STUDENÁ VOJNA

- nastáva rozdelenie sveta na dva tábory (USA a ZSSR), svet sa bipolarizuje
- konfrontácia USA a ZSSR sa nazýva studená vojna:
 - 1946 – fultonská univerzita – Winston Churchill (ako súkromná osoba) vyhlásil, že vzniká železná opona a začína studená vojna
 - vyznačuje sa:
 - 1) pretekmi v zbrojení:
 - august 1945 – zastavenie dodávok USA pre ZSSR
 - 1945 – atómová bomba (USA)
 - 1949 – atómová bomba (ZSSR)
 - 1953 – vodíková bomba (USA)
 - 1954 – vodíková bomba (ZSSR)
 - 1957 – interkontinentálna raketa (ZSSR); USA sa konečne cítiť ohrozené
 - 1961 – Gagarin obletel Zem (ZSSR)
 - 1969 – projekt Apollo – Mesiac (USA)
 - doteraz sa konalo veľa neúspešných konferencií o odzbrojení (vždy sa odzbrojili staré zbrane a nazbrojili nové)
 - 1972 – Salt I. – dohoda medzi USA a ZSSR o počte obranných interkontinentálnych rakiet, vojská majú navzájom spolupracovať a kontrolovať sa
 - 1978 – 1979 – Salt II. – dohoda medzi USA a ZSSR o počte útočných interkontinentálnych rakiet, nie je ratifikovaná USA, pretože ZSSR pomohlo r. 1979 Afganistanu

- 1981 – 1982 – ďalšia éra zbrojenia, rozmiestňujú sa zbrane stredného doletu v Európe (Rusi – rakety SS20 v ČSR, Poľsku, Maďarsku; USA – Pershingy a Tomahawky v krajinách NATO – Taliansko, Holandsko, Francúzsko, ...)
- 1983 – Regan vyhlási projekt Hviezdnych vojen (SDI)
- 1985 – Gorbačov – Perestrojka
- 1989 – pád socializmu v Európe (1991 – rozpustenie Varšavskej zmluvy)
- výrazná špionáž a kontrašpionáž
- 2) pretekmi v ekonomike (USA vedú)
- 3) ideologickým bojom
- BBC, Slobodná Európa – informujú
- pakty:
 - 1949 – vznik NATO
 - 1955 – vznik Varšavskej zmluvy (reakcia na to, že bolo povolené vstúpiť aj NSR do NATO)
 - Blízky východ – Cento (Bagdaský pakt)
 - východná Ázia – pakty ANZUS (Austrália, Nový Zéland, USA) a SEATO (pakt juhovýchodnej Ázie)

VOJNOVÉ KONFLIKTY

- 1947 – Angličania dajú Indii samostatnosť, vzniknú dva štáty (moslimský Pakistan a hinduistická India), sú tu obrovské presuny obyvateľstva, masaker, Ghándí je zavraždený
- Indonézia – Holanďania sa snažia udržať si ju ⇒ vojna a osamostatnenie
- podobné konflikty – Laos, Barma, ...
- Vietnam:
 - francúzska kolónia, dobytá Japoncami, Francúzi sa po vojne snažia si ju udržať
 - 1954 – bitka Dien bien fu – Francúzsko je porazené
 - rozdelené na Severný Vietnam (prosovietsky) a Južný Vietnam (prozápadný)
 - 1960 – USA posielala do Južného Vietnamu vojakov (postupne až 500 000) proti komunistickým partizánom
 - 1973 – USA uznávajú svoju prehru, odchádzajú
 - 1975 – zjednotenie Vietnamu, prosovietsky orientovaný
- Kórea:
 - dobytá Japoncami, oslobodená USA a ZSSR
 - rozdelená na prosovietsku Severnú Kóreu a prozápadnú Južnú Kóreu
 - 1950 – Severná Kórea útočí proti Južnej, snaží sa o zjednotenie
 - OSN (hlavne USA) – pomoc Južnej Kórey
 - 1953 – hranica medzi Severnou a Južnou Kóreou zostáva na rovnobežke 38°
- Izraelsko-arabský konflikt:
 - 1. vojna:
 - máj 1948 – vyhlásený Izraelský štát (OSN)
 - arabský svet je proti
 - vojnu vyhráva Izrael
 - 2. vojna (Suezská kríza):
 - 1956 – Egypt chce vybudovať Asuánsku priehradu, pýta si peniaze, ale nič nedostane ⇒ znárodní Suezský prieplav a niektorým krajinám (Izraelu) zakáže priechod
 - vojna medzi Izraelom a Egyptom, Izraelu pomáha Veľká Británia a Francúzsko (USA sa neangažujú), ale neskôr aj oni vycúvajú
 - Izrael vyhrá, posunie si hranice a prieplav sa preň uvoľní
 - 3. vojna (štvordňová vojna) – 1967 – Izrael obsadí celý Sinajský polostrov a aj Golanské výšiny
 - 4. vojna (1973):
 - Arabi zvýšili 3-krát cenu ropy, Izrael musí ustúpiť
 - postihnuté sú hlavne európske štáty a Japonsko
 - urýchlila sa 3. priemyselná revolúcia (odburavanie priemyslu odkázaného na nerastné suroviny, vymýšľanie nových technológií ⇒ reštrukturalizácia ekonomiky)
 - trvá dodnes
- Afrika:
 - 1956 – oslobodenie severu Afriky – Maroko, Alžír, Tunis (1962) (Maribu), Egypt
 - 1960 – rok Afriky – najväčší počet štátov získa samostatnosť (posledné sú portugalské kolónie Mozambik a Angola)

- vzniká Organizácia africkej jednoty

3. SVET

- patria sem bývalé kolónie
- neokolonializmus – aj po získaní samostatnosti sú tieto krajiny stále závislé na materskej krajine
- problémy:
 - populačná explózia
 - nízka ekonomická úroveň (závislé na dovoze, obrovské dlžoby)
 - choroby
 - prevraty
- 1955 – konferencia nezúčastnených štátov (nie sú v žiadnom pakte) v Bandungu:
 - iniciátori – indonézsky premiér Suharto, indický premiér Nahru, egyptský premiér Násir
 - aj Juhoslávia
 - štáty tretieho sveta najprv inklinujú k ZSSR, ale po Afganistane (1979) sa začínajú orientovať na USA

ZÁPADNÁ EURÓPA

- Briti a Francúzi chcú, aby americké vojská zostali v Európe, pretože je všetko zdevastované
- preto aj vo väčšine štátov prevláda ľavicová orientácia, začína znárodňovací proces a sú schvaľované sociálne zákony
- 1947 – obrovské ekonomické problémy, sucho, dlhy ⇒ Veľká Británia vyhlasuje, že už nie je schopná udržať Grécko a Turecko
- americký prezident Truman – Trumanova doktrína – zabránenie šíreniu komunizmu
- americký minister zahraničných vecí Marshall – Marshallov plán:
 - miliardy dolárov budú investované do štátov, ak spĺňajú nasledujúce podmienky:
 - 1) oznámia projekty, na ktoré chcú peniaze použiť
 - 2) komunisti nesmú byť vo vláde
 - 3) znárodňovací proces bude zastavený
 - prijali ho všetci okrem východného bloku
- Nemecko:
 - západ – prijme, východ – neprijme ⇒ nezhody v Kontrolnej rade
 - 1948 – menová reforma v 3 západných zónach ⇒ blokáda Berlína (USA zásobujú západný Berlín lietadlami)
 - september 1949 – vznik Nemeckej spolkovej republiky (NSR) z troch západných zón
 - október 1949 – vznik Nemeckej demokratickej republiky (NDR) z jednej východnej zóny
- Rusko:
 - 1953 – zomrie Stalin
 - nastupuje Nikita Chruščov, na tajnom zasadnutí strany vyhlási Stalinovu politiku za zlú, hovorí, že Stalin bol v podstate diktátor (kult osobnosti); Berija (tuším šéf KGB) – odsúdený
 - 1956 – 20. zjazd Komunistickej strany Sovietskeho zväzu (KSSZ):
 - prehodnocujú sa staré dokumenty, nevinní sú prepúšťaní z väzenia (pokiaľ ešte žijú)
 - Chruščov nesúhlasí so Stalinom, že bude vojna, hovorí, že je možná koexistencia socializmu s kapitalizmom (maoisti s ním nesúhlasili, tvrdili, že víťazstvo komunizmu bude až po 3. svetovej vojne)
 - štátom východného bloku je daná možnosť urobiť si vlastný socializmus (ten ruský: 1 politická strana, budovanie ťažkého priemyslu, kolektivizácia poľnohospodárstva, znárodňovanie)
 - veľký ohlas v Maďarsku (Imre Nagy) a Poľsku (Gomulka), veľa ruských vojakov však s Chruščovom nesúhlasilo, a preto keď Maďari a Poliaci chcú vystúpiť z Varšavskej zmluvy, zasiahnu tvrdo proti nim

ZHRNUTIE

- 1947 – začiatok napätia, začína studená vojna
- 1953 – zomrie Stalin a nastupuje Chruščov, koniec vojny v Kórey
- 1960 – rok Afriky, začiatok vojny vo Vietname (prvá porážka USA)
- 1961 – postavenie Berlínskeho múru
- 1961 – 1962 – Karibská kríza:

- Kuba – patrila USA, ale vymkla sa im z rúk ⇒ USA chcú zvrhnúť Batistu, zorganizujú prevrat a využijú naň Fidela Castra
- Fidel Castro zvrhne Batistu, ale následne chce začať budovať socialistický štát
- všetko znárodní, ľudia začnú z Kuby utekať, USA ich vyzbrojí a pošle proti Kube, ale útok v Zátokke svíň je neúspešný
- dostane podporu od ZSSR, vozia sa tam aj jadrové zbrane → americké embargo na Kubu, USA žiada ZSSR, aby prestali dovážať zbrane, inak bude vojnový konflikt
- 1962 – ZSSR sa stiahne, ale USA sa musí tiež stiahnuť z Turecka a Grécka
- šesťdesiate roky – filozof Markus – éra študentov ⇒ študentské nepokoje, hippies, zrovnoprávnenie
- 1973 – 1975 – Helsinská konferencia:
 - 35 štátov (33 európskych + USA + Kanada; z Európy chýbajú len Vatikán a Albánsko)
 - 1973 – stretnú sa ministri zahraničných vecí, dohodnú sa na 4 oblastiach rokovania (4 košoch)
 - Ženeva – experti:
 - 1. koš – vojensko-politická oblasť – prijatých desať zásad (suverenita štátov, informácie o vojskách a zbraniach sa vymieňajú, ...)
 - 2. koš – ekonomická spolupráca – budú sa robiť spoločné projekty, je zrušené embargo na vývoz technológie na východ
 - 3. koš – ľudské práva – sloboda vycestovania, vierovyznania, slova, ...
 - 4. koš – realizácia dokumentov
- 1979 – Afganistan
- 1985 – Gorbačov a jeho Perestrojka – zmeny v socializme (zaviesť trhový mechanizmus, ...), glasnosť – treba kritiku, aby mohol vývoj smerovať dopredu
- 1989 – rozpad SSS

VÝVOJ V ČSR PO DRUHEJ SVETOVEJ VOJNE (NESPRACOVANÉ)

Sorry ľudia, ale tu už asi nič nebude – chýbal som na hodine a hlavne sa mi nechce (končí rok a z tohoto sa už len ťažko bude skúšať). Keby niekto spísal túto časť učiva, tak mi ju prosím doručte, s nadšením ju sem skopírujem. Alebo ju sem dajte sami. Potom by som bol nesmierne rád, keby ste mi ten update nejak doručili (napr. martin.slota@post.sk alebo nejak inak).

KONIEC